

Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program – en lägesrapport

INSTITUTET FÖR
TILLVÄXTPOLITISKA
STUDIER

Verket för näringslivsutveckling

Riksantikvarieämbetet

STATENS ARKIV
Riksarkivet och Landsarkiven

KULTURRÅDET

Sveriges
Kommuner
och Landsting

© Institutet för tillväxtpolitiska studier, Nutek, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet,
Statens kulturråd samt Sveriges Kommuner och Landsting
Foto: Wanås (omslag, Louise Bourgeois "Maman"), Öresundsbron (sid. 12),
Hultsfredsfestivalen (sid. 20), Dalhalla (sid. 25, fotograf Martin Litens), Glasriket (sid. 30)
samt Jokkmokks marknad (sid. 38)
Printed in Sweden by: Åtta.45, 2008
ISBN 91-85259-59-5

INNEHÅLL

Förord, sid. 5

Sammanfattning, sid. 6

Programstruktur för utveckling och tillväxt, sid. 9

KRUS-projektet, sid. 13

Kulturens roll inom tillväxtpolitiken, sid. 15

Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program, sid. 17

Regional dialog och kunskapspridning – synpunkter från regionerna, sid. 28

Uppföljning och utvärdering, sid. 31

Slutsatser och utvecklingsområden, sid. 36

Bilagor, sid. 42

1. Medverkande myndigheter och organisationer, sid. 43

2. Definitioner, sid. 46

3. Kulturstatistik i sammandrag, sid. 50

4. Regionala strategier och program, sid. 52

5. Litteratur, sid. 54

FÖRORD

Kultur har en betydelse långt utöver att enbart omfatta konstnärlig verksamhet. Kultur kan tillföra en viktig dimension till andra samhällsområden, men också – i samverkan med andra politikområden – fungera som motor för regional utveckling och tillväxt.

Det finns ett antal rapporter som analyserar regionala utvecklingsprogram och strategier, men ingen av dessa har gjorts med utgångspunkt från hur kultur och kulturarv är synliga i dessa strategier. Avsikten med rapporten *Kultur i regionala utvecklingsstrategier och program – en lägesrapport* är att den ska ge en bild av hur kultur lyfts fram som en resurs för regional utveckling och tillväxt, men också att stimulera samverkan och dialog på alla nivåer om kulturens roll i samhällsutvecklingen.

Projektet KRUS – Kultur i Regionala UtvecklingsStrategier – har genomförts i samverkan mellan Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens kulturråd, Nutek, Institutet för tillväxtpolitiska studier och Sveriges Kommuner och Landsting. Samordnare för projektet har varit Per-Olof Remmare, Riksantikvarieämbetet.

Medverkande i projektet har varit:

Karin Backman, Sveriges Kommuner och Landsting

Christer Bogefeldt, Riksarkivet

Agneta Florin, Nutek

Anita Jonsson, Statens kulturråd

Anne Kolmodin, Institutet för tillväxtpolitiska studier

Birgitta Modigh, Statens kulturråd

Calle Nathanson, Sveriges Kommuner och Landsting

Per-Olof Remmare, Riksantikvarieämbetet

Åsa Wall, Riksantikvarieämbetet (t.o.m. hösten 2007)

Tomas Örn, Riksantikvarieämbetet

Stockholm i september 2008

SAMMANFATTNING

Genom ett riksdagsbeslut 2001 om den regionala utvecklingspolitiken lyftes kulturfrågorna fram som en viktig del av den regionala utvecklingen. Detta innebar att de nationella myndigheterna på kulturområdet såg ett ökat behov av kunskap om vilken roll som kultur och kulturarv tillmäts i det regionala utvecklingsarbetet. Även den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning, som den nuvarande regeringen beslutade om 2006, pekar ut kulturpolitiken som ett viktigt område för att nå målet med hållbar tillväxt.

Projektet KRUS, Kultur i Regionala UtvecklingsStrategier, är ett samverkansprojekt mellan flera parter – Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Statens kulturråd och Riksarkivet (RA), samt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Tillväxtmyndigheterna Nutek och Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) har medverkat med bland annat metodstöd.

De tre kulturmyndigheterna Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet har olika ansvarsområden. Kulturrådet har ett brett uppdrag inom det kulturpolitiska området, som bland annat innebär att verka för att kulturpolitiska aspekter beaktas inom andra samhällsområden. Riksantikvarieämbetets uppdrag omfattar kulturarv och kulturmiljö, medan Riksarkivet har ett nationellt ansvar inom arkivområdet.

Ett syfte med KRUS-projektet är att studera hur kultur och kulturarv lyfts fram som resurs för regional utveckling och tillväxt. Ett andra syfte är att stärka den nationella överblicken över vilken roll som kultur spelar i de olika regionala strategierna och programmen. Ett tredje syfte är att bredda dialogen mellan central, regional och lokal nivå vad gäller kulturens roll i den regionala utvecklingen.

De dokument som ligger till grund för föreliggande rapport är regionala utvecklingsprogram (RUP), storregionala strukturfondsprogram, regionala kultur- och kulturmiljöprogram, samt andra dokument som belyser regional utveckling och tillväxt. KRUS-projektet har även genomfört dialogmöten med samtliga regioner i landet.

Rapporten fokuserar på följande tre områden:

1. Kulturens roll och värde i regional utveckling och tillväxt
2. Samverkan och arbetsprocesser
3. Uppföljning och utvärdering

Rapporten avslutas med en redovisning av hur det fortsatta arbetet kommer att bedrivas av de myndigheter och organisationer som ingår i KRUS.

1. Kulturens roll och värde i regional utveckling och tillväxt

Kultur har olika betydelse i de regionala utvecklingsprogrammen. Begrepp som används är ”kultur som egen verksamhet” och ”kultur som positiv dimension inom andra verksamheter”. Många utvecklingsprogram använder ett kulturbegrepp som omfattar mänskliga uttryck och skapande i bred bemärkelse.

När det gäller kulturens roll och värde i regional utveckling och tillväxt drar KRUS-projektet följande slutsatser:

- Kulturbegreppet definieras sällan, men kultur ses generellt som en positiv utvecklingsfaktor.
- Kulturmiljö och kulturarv sägs ha betydelse för utveckling och tillväxt, medan den kulturella infrastrukturen inom de fria konstarterna, museer och bibliotek inte framhålls lika mycket.
- Kulturens roll och värde i förhållande till hållbar tillväxt är vagt definierad.
- Förekomsten av aktuella och strategiskt inriktade kulturprogram och kulturmiljöprogram kan stärka och förtydliga kulturinnehållet i regionala utvecklings- och strukturfondsprogram.

Kultur kopplas i de aktuella utvecklingsprogrammen oftast till allmänt hållna begrepp, som också har annat innehåll än kultur, nämligen

- attraktivitet och god livsmiljö
- kreativitet
- entreprenörskap och företagande
- demokrati
- mångfald
- folkhälsa

En viss förskjutning har här ägt rum jämfört med de värden som kultur tillmättes i de regionala tillväxtprogrammen för perioden 2003–2006. Frågor som tillmätts ökad betydelse i RUP:arna är mångfald och entreprenörskap.

De studerade programmen är vaga i sin beskrivning av vad hållbar utveckling innebär och vilken roll kultur kan spela i det sammanhanget. Att utveckla resonemang och förståelse kring detta är ett nödvändigt område för fortsatt arbete, liksom också att myndigheterna bidrar med nationell överblick och analys av förhållandet mellan kultur- och tillväxtpolitik.

2. Samverkan och arbetsprocesser

KRUS-projektets iakttagelser och slutsatser när det gäller samverkan och arbetsprocesser är följande:

- Kultursektorsmyndigheterna har sedan länge etablerade former för regionala dialoger inom sina respektive ansvarsområden, men dialogerna ser olika ut och sker vid olika tidpunkter.
- Att kultursektorsmyndigheterna inom KRUS-projektet har genomfört regionala dialoger om kulturens roll för regional utveckling och tillväxt tillsammans med tillväxtmyndigheter som Verket för näringslivsutveckling och ITPS har mottagits övervägande positivt.

- Erfarenheterna från de regionala dialogerna visar att kunskapen inom regionen om de olika aktörernas verksamheter och mål varierar och att den komplicerade regionala strukturen inom kultur- och kulturarvsområdet innebär att samverkan mellan de olika parterna inte alltid fungerar.

RUP med underliggande kulturprogram bedöms ha stora möjligheter att användas som verktyg för att utveckla dialogen mellan stat, region och kommun. Detta förutsätter att arbetet med att utforma regionala utvecklingsprogram för kulturområdet utvecklas så att samtliga kommuner i en region deltar tillsammans med företrädare för det civila samhället, näringsliv och de regionala kulturinstitutionerna. KRUS-projektet konstaterar sammanfattningsvis att det finns ett behov av ökad samverkan såväl inom staten och regionerna som mellan stat och regioner.

3. Uppföljning och utvärdering

Inom KRUS-projektet har följande iakttagelser och slutsatser gjorts när det gäller uppföljning och utvärdering:

- I RUP:arna anges ett antal övergripande mål, men oftast saknas en beskrivning av hur målen ska följas upp.
- Regionerna efterfrågar aktuell kulturstatistik, bland annat inom kulturmiljöområdet, och andra kunskapsunderlag.
- Det finns ett intresse för en förbättrad informations- och kunskapsspridning genom till exempel nationella konferenser och seminarier och regelbunden information.

Att initiera och stödja forskning om kulturens roll i utvecklings- och tillväxtarbetet, liksom att utveckla kulturstatistik och metoder för utvärdering och uppföljning är ett naturligt ansvar för kulturmyndigheterna. Ett nästa steg är därför att i nära samverkan med regionerna ytterligare konkretisera och utveckla sina insatser inom området. Sammanfattningsvis finns det ett behov av metodutvecklingsarbete kring uppföljningssystem och indikatorer som rör kulturens roll inom den regionala utvecklings- tillväxtpolitiken.

Det fortsatta arbetet

I syfte att följa upp och fördjupa kulturens roll betydelse i regionalt tillväxt- och utvecklingsarbete avser de myndigheter och organisationer som ingår i KRUS att

- tydliggöra frågor om kulturens roll i hållbar tillväxt,
- fungera som diskussionspart i arbetet med att ta fram regionala program och strategier för kultur,
- utveckla regelbundna dialoger mellan stat, region och kommun om kulturens roll utifrån RUP:ar och kultur- och kulturmiljöprogram,
- främja och stödja forskning, samt förmedla kunskap inom området kultur och regional utveckling och tillväxt,
- fortsätta arbetet med att utveckla uppföljningssystem och indikatorer för kultursektorn.

PROGRAMSTRUKTUR FÖR UTVECKLING OCH TILLVÄXT

De regionala och lokala programmen och planerna styrs på en övergripande nationell nivå av regeringens politik som redovisas i *En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013*. Med den nationella strategin har det skett en perspektivförskjutning från regional utveckling mot regional tillväxt med ett utvecklat och stärkt entreprenörskap i fokus. Därmed används begreppet regional tillväxtpolitik i stället för regional utvecklingspolitik.

På nationell nivå uttrycks strategierna för den svenska tillväxtpolitiken i en rad styr- och strategidokument. Enligt förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete ska det finnas regionala utvecklingsprogram (RUP) för alla län.

De regionala utvecklingsprogrammen är tänkta att fungera som en ram för regionala strukturfondsprogram, regionala tillväxtprogram (RTP) och andra program och insatser, som exempelvis sektorsprogram inom kultur- och kulturmiljöområdet. Syftet med RUP är att de ska ange hur regionen kan få en god hållbar utveckling ur ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter. Programmen ska också innehålla en strategi för hur målen kan uppnås.

På lokal nivå finns – som strategiskt utvecklingsdokument – de kommunala översiktsplanerna (ÖP).

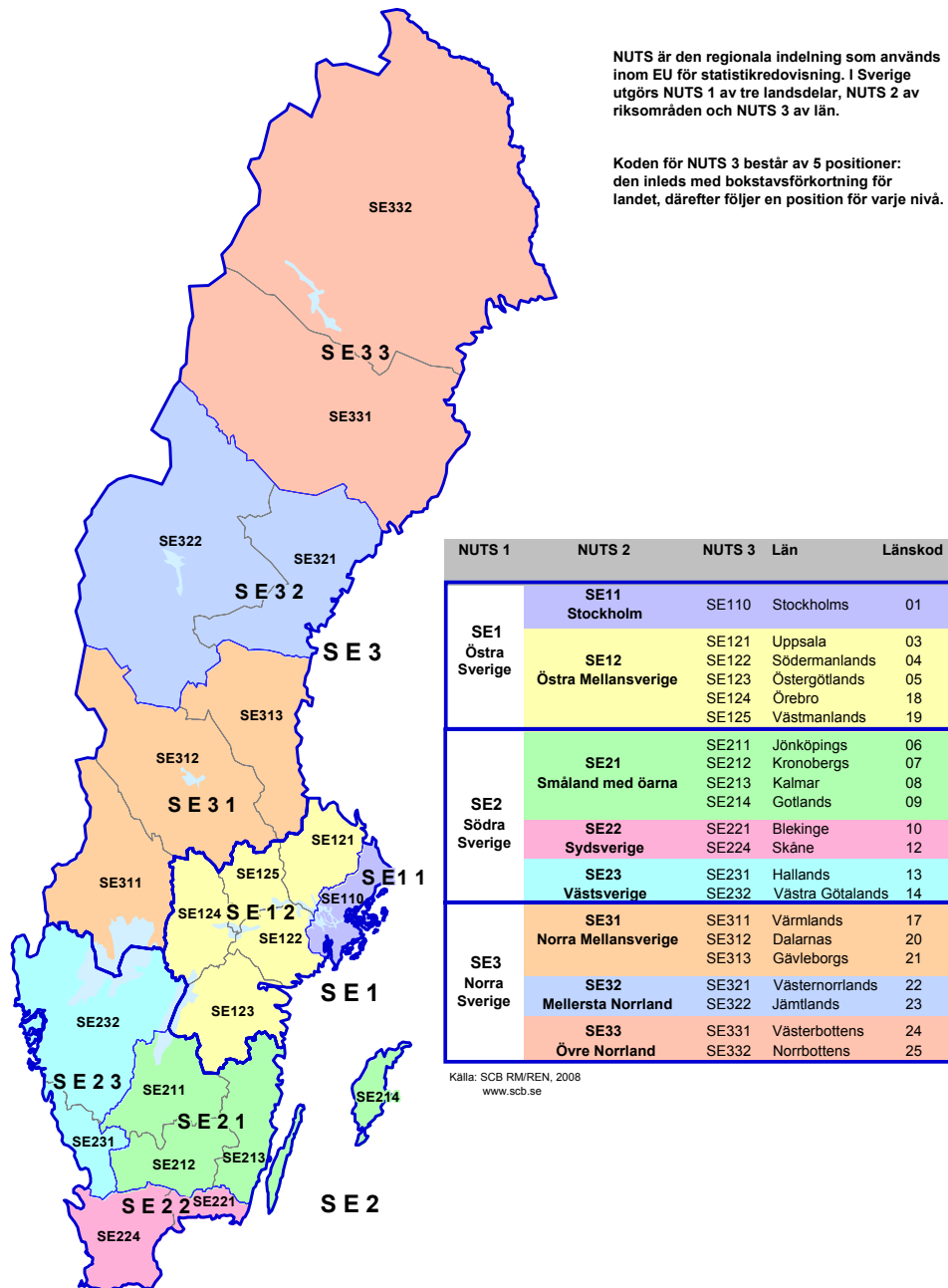
Eftersom de olika delarna i programstrukturen har kommit till vid olika tidpunkter och med olika utgångspunkter, så hänger de inte alltid logiskt samman. Skillnaden mellan länen är påtaglig – de län som redan i och med Sveriges inträde i EU 1995 kom in i strukturfondssammanhang har ofta en mer utvecklad programmognad och kan vara inne i sin tredje eller fjärde programperiod. Men den nu rullande programprocessen innebär att detta successivt förändras.

På europeisk nivå finns de europeiska strukturfondsprogrammen som ska medverka till att minska de ekonomiska och sociala skillnaderna mellan Europas regioner och invånare och samtidigt bidra till genomförandet av Lissabonstrategins övergripande mål, att EU ska vara världens mest konkurrenskraftiga ekonomi år 2010. Strukturfondsprogrammen är inriktade på konkreta åtgärder och den nya programperioden 2007–2013 involverar hela landet. Det innebär att det finns möjlighet att söka medel i alla delar av landet, även om det fortfarande är vissa geografiska områden som är mer prioriterade än andra.

EU:s fonder och program är en del av ett gemensamt europeiskt samarbete som ska stödja den nationella strategin som syftar till stärkt regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning.

De regionala strukturfondsprogrammen för perioden 2007–2013 är uppdelade i åtta så kallade NUTS II-områden: Stockholm, Östra Mellansverige, Småland med öarna, Sydsverige, Västsverige, Norra Mellansverige, Mellersta Norrland och Övre Norrland.

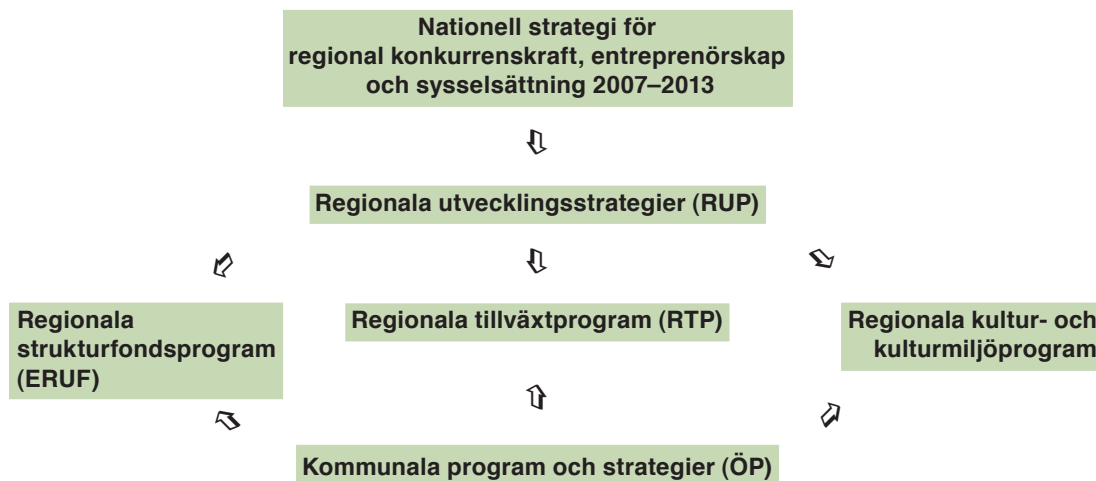
Figur 1. Karta över NUTS-indelningen i Sverige

Källa:SCB

Figur 2 illustrerar förhållandet mellan de olika programmen och strategierna, från den nationella nivån, till flerlänsnivån, länsnivån och den lokala nivån. Utöver dessa dokument finns en rad andra europeiska, nationella, regionala och lokala strategier, planer och program som mer eller mindre har relevans för kultur och kulturarv.

Figur 2. Strategier och program för utveckling och tillväxt

De vanligaste begreppen inom programstrukturen för regional utveckling och tillväxt definieras i Definitioner, bilaga 2.

KRUS-PROJEKTET

Genom ett riksdagsbeslut 2001 om den regionala utvecklingspolitiken lyftes kulturfrågorna fram som en viktig del av den regionala utvecklingen. Detta innebar att de nationella myndigheterna på kulturområdet såg ett ökat behov av kunskap om vilken roll som kultur och kulturarv spelar i det regionala utvecklingsarbetet.

De tre kulturmyndigheterna Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet har fått likartade uppdrag från regeringen att delta i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet, däribland det så kallade *Sektorssamordningsuppdraget 2003* och *RUP-metodutvecklingsuppdraget 2005–2006*, samt det senaste uppdraget *Tematiskt myndighetssamarbete 2007–2009*. Vidare har myndigheterna sedan ett tiotal år medverkat i strukturfondernas övervakningskommittéer och analyserat regionala tillväxtprogram för perioden 2004–2007.

År 2005 genomförde myndigheterna ett projekt kring uppföljningssystem och indikatorer inom kultursektorn i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt Svenska Filminstitutet. Arbetet resulterade i rapporten *Kartläggning av uppföljningssystem och indikatorer för kultur och kulturarv i regionalt utvecklingsarbete*. Samverkan har därefter breddats till att omfatta myndigheter inom andra sektorsområden, som till exempel Nutek och ITPS.

I regleringsbrevet 2007 fick kultursektorsmyndigheterna likalydande uppdrag att medverka till att genomföra intentionerna i regeringens styrdokument *En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013*. I uppdraget ingick också att samverka med de organ som är ansvariga för utveckling och tillväxt i regionerna men även med nationella myndigheter och andra aktörer, som ITPS och Nutek. För att genomföra uppdraget har kultursektorsmyndigheterna tillsammans med ITPS, Nutek och SKL tagit initiativ till projektet KRUS – Kultur i regionala utvecklingsstrategier.

De tre kulturmyndigheterna Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet har olika ansvarsområden. Kulturrådet har ett brett uppdrag som omfattar samtliga konstområden utom filmen. Kulturrådet ska också verka för att kulturpolitiska aspekter beaktas inom andra samhällsområden. Riksantikvarieämbetets uppdrag omfattar kulturarv och kulturmiljö, medan Riksarkivet har ett nationellt ansvar inom arkivområdet.

KRUS-projektet har i huvudsak tre syften:

1. Att studera hur kultur och kulturarv lyfts fram som en resurs för utveckling och tillväxt.
2. Att stärka myndigheternas samlade nationella överblick i frågor som rör kultur inom regional utveckling och tillväxt.
3. Att bredda dialogen mellan central, regional och lokal nivå om dessa frågor.

Projektet inleddes med en genomgång av de regionala utvecklingsprogram som fanns tillgängliga i början av hösten 2007. I de regioner där det inte funnits en RUP har andra utvecklings- och planeringsdokument studerats. Vidare har en genomgång av de regionala kultur- och kulturmiljöprogrammen ingått i projektet.

Eftersom EU:s fonder och program också ingår som en del av Sveriges regionala tillväxtpolitik har projektet även studerat hur kultur och kulturarv synliggjorts i de åtta storregionala struktur- och fonderprogrammen på NUTS II-nivå.

I samband med kartläggningen har jämförelser gjorts med den genomgång av kultur och kulturarv i de regionala tillväxtprogrammen (RTP) som kulturektorsmyndigheterna genomförde 2005 och som redovisas i rapporten *Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning*. Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Svenska Filminstitutet 2005.

Kartläggningen har fungerat som underlag för KRUS-projektets regionala dialogmöten som genomfördes hösten 2007. Tanken med dessa var att komplettera de skrivna dokumenten. Till mötena bjöds in kulturansvariga vid kommunala samverkansorgan, regionala självstyrelseorgan och/eller RUP/RTP-ansvariga och kulturansvariga vid landstingen, representanter för länsstyrelsernas kulturmiljöenheter och/eller regionala utvecklingsenheter, samt Nutek:s ansvariga för de regionala struktur- och fonderprogrammen. Vid några dialogmöten har även landsarkivarier och någon länsmuseumchef deltagit.

De regionala mötena följde en likartad struktur. Förutom presentation av KRUS-projektet och genomgång av den kartläggning som hade gjorts för respektive region diskuterades i huvudsak följande frågor:

- Vad vill ni åstadkomma med kulturinsatserna i det fortsatta regionala utvecklingsarbetet? Hur kan man utveckla kulturens roll i det regionala utvecklingsarbetet? Vilka målgrupper har ni för era insatser?
- Hur har ni resonerat om kultur i arbetet för det socialt hållbara samhället? (De ekonomiska och miljömässiga dimensionerna är ofta väl tillgodosedda.)
- Vilka samhällssektorer är viktiga för kulturområdet att samverka med?
- Hur arbetar ni med att koppla ihop regional utveckling och utvecklingen av kultur och kulturmiljöfrågor – i program och processer? Hur har ni resonerat kring kultur vad gäller instrumentell nytta?
- Hur involveras kulturlivet i arbetet med regional utveckling? Vilka krav vill ni ställa på kulturområdet i det regionala utvecklingsarbetet?
- Finns åtgärdsprogram för genomförande av RUP? Hur finns kulturområdet med i dessa?
- Hur kommer ni att bedriva uppföljnings- och utvärderingsarbetet av RUP? Finns indikatorer inom kulturområdet? Mäter ni effekter av era insatser?
- Vilka förväntningar har ni på medverkan från de nationella kulturektorsmyndigheterna och Sveriges Kommuner och Landsting?

KULTURENS ROLL INOM TILLVÄXTPOLITIKEN

Kultur har sedan början av 2000-talet räknats som ett politikområde som är viktigt för att uppnå målen för regional utveckling och tillväxt. Insatser inom kulturområdet har bedömts ha betydelse för att stärka människors kreativitet, stärka den lokala identiteten och bidra till ett öppet och kreativt klimat i en region. I EU:s så kallade KEA-rapport (*The Economy of Culture*) 2006 ges kultur en ännu tydligare koppling till näringsliv och ekonomisk tillväxt. Denna perspektivförskjutning avspeglas också i regionernas utvecklingsprogram och strategier. Kultur- och naturmiljö, liksom kulturella och estetiska uttryck finns med i de regionala strategierna som en faktor bland flera för att nå hållbar lokal och regional utveckling och tillväxt.

Ett viktigt instrument för att stärka kultur och kulturarv inom den regionala tillväxtpolitiken har varit strukturfonderna, inte minst under den tidigare programperioden 2000–2006. Enligt Kulturrådets beräkningar hade närmare 10 procent av strukturfondsmedlen använts för projekt med kultur och kulturarv i vid bemärkelse. Under 2006 fick, enligt kulturmyndigheternas redovisning till regeringen, sammanlagt 273 projekt med kulturanknytning EU-stöd. Den nya programperioden har pågått för kort tid för att det redan nu ska gå att dra några säkra slutsatser om genomslag för kulturellerade projekt.

I regeringens dokument om den övergripande strategin för tillväxt, *En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013*, är utgångspunkten hållbar tillväxt. Den definieras som ekonomisk tillväxt utan att ekosystemen och de mänskliga resurserna äventyras. Tanken med den nationella strategin är att den ska kunna fungera som en gemensam plattform för helhetssyn och sektorssamordning när det gäller regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning utifrån tre dimensioner – ekonomisk, social och miljömässig dimension.

De fyra områden som anges som nationella strategiska prioriteringar är:

- Innovation och förnyelse
- Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud
- Tillgänglighet
- Strategiskt gränsöverskridande samarbete

Ett antal politikområden, däribland kulturpolitik, pekas ut som betydelsefulla för att målet med hållbar tillväxt ska uppnås. Ibland är det dock oklart vad som menas med begreppet hållbar tillväxt, inte minst när det gäller kulturområdet. Begreppet hållbar tillväxt myntades 1987 i den så kallade Brundtlandrapporten och har sedan förankrats vid en rad världskonferenser, bland annat i Lissabon år 2000. Att kultur är en del av den hållbara utvecklingen slogs fast vid en

UNESCO-konferens redan 1998. Kultur ses i sammanhanget som en del av det värdesystem som påverkar hur vi förhåller oss till omvärlden och därmed också till utveckling generellt.

I den granskning som Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Svenska Filminstitutet gjorde av kultur i tillväxtprogrammen 2005, *Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning*, konstaterades att det fanns stora svårigheter att konkretisera kulturens roll i den hållbara utvecklingen. Hälften av länen uppgav att kultur var en del av detta begrepp, inte minst i samband med mångkultur, men man förde mer sällan ett mer utvecklat resonemang om det konkreta innehållet.

Utvecklingsbegreppet som tidigare i första hand förknippades med ekonomisk tillväxt har i allt större utsträckning även kommit att handla om socialt och miljömässigt hållbar utveckling och tillväxt. I det sammanhanget har kultur fått en ökad betydelse som ett medel att bidra till innovativa och attraktiva miljöer, medan olika kulturyttringar i sig spelar en relativt underordnad roll.

I den nationella strategin sägs att naturmiljöer, kultur och kulturarv bidrar till regionernas innovativa utveckling och konkurrenskraft, både genom att de ger en breddad bas för näringslivet och skapar en attraktiv livsmiljö. Den positiva betydelse som kultur kan ha sägs inte bara påverka upplevelseinriktade, kreativa näringar utan också traditionella tjänste- och tillverkningsnäringar. Den nationella strategin slår fast att ”en attraktiv region med utvecklade natur-, kultur- och kulturarvsresurser bidrar med ett mervärde till näringsliv och främjar den regionala konkurrenskraften”.

KULTUR I REGIONALA UTVECKLINGSSTRATEGIER OCH PROGRAM

Kulturbegreppet

Kultur kan definieras på många olika sätt. Det humanistiska och konstnärligt orienterade kulturbegreppet avser särskilt kvalitativa uttryck av underhållning och konstnärligt skapande. Kultur som konstnärligt skapande i form av litteratur, konst, musik, scenkonst, film, design, arkitektur eller musei- och biblioteksverksamhet kan i vissa sammanhang beskrivas som ”kultur som egen verksamhet”, medan kultur som en, oftast positiv, dimension inom andra verksamheter kan beskrivas som ”kultur som verktyg”.

I dialogen med *Västra Götalandsregionen* användes de två begreppen ”kultur som sektor” och ”kultur som kraftkälla”, där det första står för kultur som egen verksamhet och det andra för kultur som en positiv faktor inom andra politikområden. *Uppsala län* har i sitt kulturpolitiska program följt samma indelning som *Göteborgs stad* har i sin kulturpolitiska strategi: konstpolitik, kulturpolitik och kulturplanering. Denna indelning omfattar olika delar av kulturområdet från estetiska uttryck med betoning på kvalitet och mångfald till ett socialantropologiskt begrepp med betoning på allas deltagande i kulturlivet.

Andra begrepp som används i rapporten är kulturmiljö och kulturarv, där begreppet kulturmiljö enligt Riksantikvarieämbetets definition står för i princip hela den miljö som har formats av människor genom tiderna. Det kan då vara alltifrån en enskild plats eller byggnad till hela landskap. Kulturarv är ett vidare begrepp än kulturmiljö. Det innefattar inte bara föremål, byggnader och fornlämningar utan också berättelser, traditioner och andra immateriella värden som vi övertar från tidigare generationer.

Ett brett kulturbegrepp

I många sammanhang omfattar kultur ett betydligt bredare område än konstarter som litteratur, konst, teater, dans och musik. Inte minst inom regional utveckling talar man om ett brett kulturbegrepp utan fasta gränser. I *Region Skånes* kulturpolitiska program *Växa med kultur* säger man sig vilja ha ett kulturbegrepp som erbjuder möjligheter snarare än drar gränser med kvalitet och nyskapande som nyckelord. *Landstinget Kronoberg* använder i kulturstrategin *Kreativa Kronoberg* ett brett kulturbegrepp som både inkluderar de traditionella konstarterna, men som också utgår från ”en bred, antropologisk definition av kultur som ett sätt att leva”. I den ingår upplevelser, minnen, det historiska arvet och framtidsvisionerna, det vill säga allt mänskligt uttryck och skapande. *Västra Götalandsregionen* talar i sitt kulturprogram *Kulturpolitik för Västra Götaland* om en öppen kulturpolitik som ska ”ge plats för såväl det smala som det breda, det etablerade och det nya samt det välkända och det främmande”. *Jämtlands län* säger i sitt kulturprogram ”att det är viktigare att lyfta fram länets kulturella resurser än att formulera ett kulturbegrepp”.

Kultur som egen verksamhet

Kulturverksamheten i sig kan vara en tillgång för ett kreativt klimat i regionen. *Västerbotten* lyfter i sin RUP fram den kulturella infrastrukturen med bland annat NorrlandsOperan, Scen för Dans, Film i Västerbotten, konstutbildningar och gallerier som viktiga förutsättningar för att utveckla de kreativa näringarna. Vid de regionala dialogerna nämndes andra exempel på hur kulturinstitutioner, kulturorganisationer och även enskilda kulturskapare på olika sätt bidrar till den regionala tillväxten. Ibland kopplas institutionernas uppdrag till särskilda rörliga stimulansmedel.

Hallands handlingsprogram för kultur beskriver hur kulturinstitutioner och andra kulturaktörer kan medverka till att stärka entreprenörskap och företagande. Samverkan förtydligas i skriftliga överenskommelser. Samverkan mellan olika aktörer är över huvud taget ett nyckelord som ofta förekommer i de regionala utvecklingsprogrammen. *Jönköpings län* betonar i sitt utkast till utvecklingsprogram samverkan mellan turism, miljövard och kulturmiljövard, liksom samarbete inom kultur- och föreningslivet som ett prioriterat område.

Att kulturverksamheten är tillgänglig för invånarna är av avgörande betydelse framför allt för glesbygdsregionerna. *Västerbotten* skriver i sin RUP: ”Västerbotten har ett mångsidigt och omfattande kultur- och fritidsutbud, och kulturlivet utmärker sig på flera sätt i jämförelse med det nationella utbudet. Samtidigt finns även en ojämn tillgång till kultur, och i synnerhet i de mindre kommunerna är tillgången på vissa delar av utbudet begränsad och den ekonomiska flexibiliteten låg.” Ett sätt att motverka den geografiska ojämlikheten är, enligt Västerbottens RUP, att samverka mellan de olika aktörerna inom kultursektorn.

Kultur som positiv dimension inom andra verksamheter

När kultur ses som en positiv dimension inom andra verksamheter förekommer det oftast i samband med företagande och entreprenörskap, men också i samband med begrepp som livsmiljö, mångfald eller hälsa. *Regionförbundet Östsam* beskriver den kulturella dimensionen på följande sätt i sitt program *Kultur 2007–2013*: ”Medvetenheten om kulturens roll som det sammanhållande kittet i samhället ska vara stor när det gäller känslan av tillhörighet, samverkan och identitet. Kulturperspektivet finns därför med i all samhällsplanering, både när det gäller sociala frågor, utbildningsfrågor och i stadsbyggnadsfrågor... Kulturen finns inte längre i ett eget kulturliv utan är en del av samhällslivet.”

I de storregionala strukturfondsprogrammen omnämns kultur ofta i allmänt positiva termer som tillgång till attraktiva kulturmiljöer, vilka ger en god livsmiljö, kultur som drivkraft och mötesplats, det rika kulturhistoriska arvet och kultursektorns potential för en växande arbetsmarknad.

Aspekter på kultur i regionala utvecklingsstrategier och program

Kulturmyndigheterna gjorde 2005 en genomgång av de regionala tillväxtprogrammen för perioden 2004–2007 i rapporten *Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning*. Enligt denna

redovisning förekommer kultur oftast i aspekten kultur som upplevelsenäring. Upplevelseindustrin pekas ut som ett centralt område för näringslivsutveckling och tillväxt och stora förväntningar fanns på att den upplevelsebaserade turismen skulle ge ökad sysselsättning. Andra områden som pekas ut är kultur i relation till livsmiljön, kultur som en särskild näringsgren och kultur för att profilera och marknadsföra ett län. De insatser som föreslås i tillväxtprogrammen har nära koppling till dessa områden.

Följande åtta aspekter på kultur och kulturarv pekas ut i RTP som väsentliga för regional tillväxt:

- Kultur som upplevelsenäring
- Kultur som livsmiljö
- Kultur som näring
- Kultur för profilering och marknadsföring
- Kulturell kompetens som marknadsmässig fördel
- Kultur som grund för samverkan
- Kultur som kreativitetsfrämjare
- Kultur som hälsofrämjare

Förutom insatser inom kulturområdet beskrivs kultur i RTP som ett medel för att uppnå utveckling inom andra insatsområden. Fokus flyttas på detta sätt från kulturens egna utvecklingsmöjligheter till kultur som ett sätt för andra områden att utvecklas. I kulturmyndigheternas redovisning av tillväxtprogrammen ställs frågan om hur de olika synsätten på kultur – kultur som mål och kultur som medel – påverkar möjligheten att argumentera för viktiga kulturpolitiska frågor som allas delaktighet i kulturlivet, konstnärlig förnyelse, yttrandefrihet och kulturell mångfald.

De aspekter på kultur som är särskilt framträdande i de regionala utvecklingsstrategier och program som har studerats inom KRUS-projektet är följande:

- Attraktivitet och god livsmiljö
- Entreprenörskap och kreativitet
- Demokrati
- Mångfald
- Folkhälsa och välbefinnande

I jämförelse med de regionala tillväxtprogrammen kan en viss förskjutning noteras i regionala utvecklingsprogrammen när det gäller synen på kultur och kulturens roll i tillväxtarbetet. I RTP finns en betoning på upplevelseindustrin, medan det i RUP finns ett ökat intresse för kulturens möjligheter att göra en region attraktiv och erbjuda en god livsmiljö. Ett annat område som har fått större betydelse är kultur och entreprenörskap som har fått ökad aktualitet genom den nationella strategin för konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning. Kulturell mångfald är ytterligare en fråga som har fått ökad betydelse i RUP i jämförelse med RTP.

Arbetet med KRUS-projektet genomfördes hösten 2007. Det fanns då 14 politiskt beslutade RUP:ar eller motsvarande dokument tillgängliga för genomgång i landets 21 regioner. Ytterligare fem regioner har under projektets gång tagit fram strategidokument, preliminära RUP:ar och liknande dokument, medan två län helt har saknat sådana dokument.

Vid sidan av RUP finns det ett antal strategi- och utvecklingsdokument för kultursektorn. Det rör sig oftast om mer eller mindre aktuella regionala kultur- eller kulturmiljöprogram. Politiskt antagna kulturprogram finns i drygt tio regioner, medan aktuella kulturmiljöprogram finns i ett fåtal län.

Kultur- och kulturmiljöprogrammen har kommit till vid olika tidpunkter och har beslutats av olika organ. Kulturprogrammen beslutas av politiska organ som landsting, regioner eller regionförbund, medan kulturmiljöprogrammen är länsstyrelsernas dokument för utveckling av kulturmiljöfrågorna i en region.

Även övriga dokument som ingår i programstrukturen har kommit till vid olika tidpunkter och med olika utgångspunkter. Skillnaden mellan länen är påtaglig – de län som redan i och med Sveriges inträde i EU 1995 kom in i strukturfondssammanhang har ofta en mer utvecklad programstruktur och kan vara inne i en tredje eller fjärde programperiod. Det har också haft betydelse om länet ingått i försöksverksamheten med ändrad regional ansvarsfördelning.

Sammantaget innebär detta att kopplingen mellan de olika delarna i programstrukturen ser mycket olika ut i de olika regionerna.

Förutom RUP och övriga regionala dokument har de storregionala strukturfondsprogrammen studerats i syfte att kartlägga kulturens roll i den ekonomiska tillväxtpolitiken.

Inte minst viktigt för redovisningen av kulturens roll i det regionala utvecklingsarbetet har varit de olika synsätt som har kommit fram vid de regionala dialogmötena. Dessa möten har varit ett värdefullt komplement till skrivna program och strategier och dessutom, i vissa regioner, varit enda tillgängliga underlag för KRUS-projektet.

Samtliga tillgängliga underlag finns redovisade i Regionala strategier och program, bilaga 4.

Hållbar utveckling

Den ekonomiska dimensionen dominerar i RUP:arna, vilket kan bero på regionernas mångåriga arbete med regionala tillväxtavtal och tillväxtprogram. Synen på kulturens möjligheter att bidra till ekonomisk tillväxt innebär bland annat ökad fokus på kulturföretagande och entreprenörskap inom kultursektorn. Men kultur nämns också som en viktig utvecklingsfaktor när det gäller att förstärka innovativa miljöer.

Den sociala dimensionen kopplad till kultur för att skapa social hållbarhet är inte lika framträdande i programmen som den ekonomiska dimensionen. I de dialogmöten som genomförts i samband med KRUS-projektet har dock den sociala dimensionen framhållits tydligare och då särskilt inom de tre områdena demokrati, mångfald och folkhälsa.

När det gäller den miljömässiga dimensionen är kopplingen till kultur och kulturarv mindre tydlig, även om några regioner nämner kultur och kulturarv i samband med begreppet miljömässigt hållbar utveckling. Exempelvis tillmäts kultur och kulturarv en viktig roll för den miljömässiga men även för den ekonomiska dimensionen av hållbar utveckling i arbetsprogrammet för *Stockholms läns* RUF 2010. *Västernorrland* lyfter i sitt strategiska kulturarvsprogram *Kulturarv nu* fram kulturarvets möjligheter att skapa en långsiktigt hållbar utveckling. Kulturarvet ses som en gemensam resurs som gäller alla medborgare. En viktig utgångspunkt för *Jämtlands läns* strategi för utveckling av natur- och kulturturism är att skapa en turism som är ekonomiskt, miljömässigt, kulturellt och socialt hållbar. En annan viktig del av strategin är att utveckla system för att överbrygga målkonflikter mellan exempelvis bevarande och exploatering av friluftsliv och turism.

Hållbarhetsdimensionerna överlappar varandra och de är därför inte en användbar grund för att redovisa kulturens roll i de regionala programmen. Därför utgår följande avsnitt från de begrepp som i varierande utsträckning används i samband med kultur.

Attraktivitet och god livsmiljö

Attraktivitet och god livsmiljö är framträdande teman i de regionala utvecklingsprogrammen. Kultur och kulturarv spelar ofta en viktig roll för att göra länet attraktivt att bo och arbeta i samt för att locka besökare. Ett starkt kulturliv utvecklar en rik och stimulerande livsmiljö, där kultur ska vara tillgänglig för alla som en demokratisk rättighet.

Kalmar län är det län som kanske tydligast framhåller kulturens attraktionskraft genom att i RUP:EN 4 lyfta fram att kultur och upplevelser är länets viktigaste skyltfönster mot omvärlden. De flesta län har i sina RUP:ar formulerat strategier som rör attraktivitet, god livsmiljö och kultur. Det kan handla om att ”vidareutveckla våra attraktiva livsmiljöer” (*Norrbottnens län*), att verka för ”ett rikt kulturliv i attraktiva miljöer (*Västmanlands län*) eller ”ett attraktivt och mångsidigt kulturutbud som attraherar människor i alla åldrar” (*Kronobergs län*).

Att ett starkt och mångsidigt kulturliv ger en rik och stimulerande livsmiljö för de boende i länet är något som de flesta RUP:ar lyfter fram. I *Jönköpings läns* RUP sägs att ”ett rikt kulturliv för alla och tillgänglighet till kultur är av stor betydelse för samhällsutvecklingen”. *Hallands län* vill öka länets attraktionskraft i boende och stadsmiljöer genom att värna, vårda och använda kulturarvet och skapa kreativa mötesplatser. Även *Västernorrlands län* menar att kultur bidrar till att skapa intressanta och stimulerande arenor där människor kan mötas, vilket är viktigt inte minst för unga människor. ”Genom att skapa och utveckla olika former av mötesplatser, fler

etablerade scener ska blekingarna ges möjlighet att kunna delta i Blekinges kulturliv” framhålls i RUP för *Blekinge län*.

Storstadslänen *Stockholm* och *Västra Götaland* säger i sina RUP:ar att kultur är en viktig del i konkurrensen med andra storstadsregioner i Europa. I arbetsprogrammet för RUFSS 2010 sägs att Stockholm ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion och att kultur och kulturarv har en stor betydelse för regionens attraktionskraft. I Västra Götalands vision *Det goda livet* är ett av fokusområdena att skapa en ledande kulturregion.

I flera RUP:ar finns en tydlig koppling mellan kultur, turism och företagande. Detta gäller exempelvis *Jönköpings*, *Jämtlands* och *Norrbottnens län*. I *Jämtlands läns* RUP konstateras att ”satsningen på upplevelseföretagande har gjort länet till ett av de större besökslänen och att höga natur-, kultur- och livsmiljövärden lockar till etablering”. *Norrbottnens län* har ambitionen att ”utveckla upplevelsenäringarna och bevara och förädla kultur och kulturarv exempelvis det samiska kulturföretagandet. Jönköpings län vill utveckla bland annat småindustrimiljöer till attraktiva besöksmål.

Världsarv som resurs för den regionala utvecklingen tas upp i utkastet till *Gotlands läns* RUP *Vision Gotland 2025* samt även i *Blekinge läns* RUP, som främst kopplar samman kulturturism och attraktivitet. *Jönköpings län* lyfter i sitt utkast till regionalt utvecklingsprogram fram den unika trästaden Eksjö som ett exempel på en attraktiv kulturmiljö som har stor betydelse för samhällsutvecklingen.

Entreprenörskap och företagande

Samtidigt som kulturens möjligheter att nå ekonomisk tillväxt lyfts fram finns också ökat fokus på kulturföretagande och entreprenörskap inom kultursektorn. Entreprenörsbegreppet är emellertid inte entydigt. Det kan tolkas betydligt vidare än företagande. Nutek definierar entreprenörskap på följande sätt: Entreprenörskap är en dynamisk och social process, där individer, enskilt eller i samarbete, identifierar möjligheter och gör något med dem för att omforma idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter i sociala, kulturella eller ekonomiska sammanhang.

Entreprenörskap och företagsutveckling är en viktig fråga i strukturfondsprogrammen. I programmet för *Småland med öarna* framhålls att design och produktutvecklingsfrågor kommer att inta en alltmer central roll för många företag. Kultur nämns som en faktor för att förstärka de innovativa miljöerna. *Västsverige* vill satsa på att öka nyföretagandet och göra särskilda storstads-satsningar där attraktivitet är kopplat till identitet, natur, kultur, idrott och socialt kapital. *Östra Mellansverige* nämner kultur som faktor för att utveckla ett dynamiskt och mångsidigt näringsliv. *Mellersta Norrland* framhåller ett ökat entreprenörskap inom den samiska kulturen som en möjlighet. *Övre Norrland* konstaterar i sitt strukturfondsprogram att kultursektorn erbjuder en växande arbetsmarknad.

Upplevelser lyfts fram som en allt starkare drivkraft för tillväxt. *Dalarnas, Värmlands* och *Gävleborgs län* framhåller i sitt strukturfondsprogram betydelsen av värdefulla kulturmiljöer med stark potential för att utveckla turistnäringen. Ett annat område som kan utvecklas är förädling av råvaror för byggnadsvård, möbler m.m. Regionernas kulturprogram och kulturmiljöprogram lyfter fram kulturarvet som en resurs för näringslivet, bland annat för hantverkare och antikvariskt sakkunniga. Kulturarvet kan bidra till att det skapas småskaliga företag.

Kopplingen mellan kultur och upplevelser/turism är mycket stark i strukturfondsprogrammen. I programmet för *Skåne – Blekinge* lyfts upplevelser fram som en allt starkare drivkraft för tillväxt där bland annat design och turistnäringen ingår. Möjligheterna att utveckla turistnäringens upplevelseinriktade verksamhet ses som goda, vilket också ger möjlighet att stärka sysselsättningen utanför storstadsområdet. Bland de områden som *Västsverige* vill satsa på för att positionera sig på en internationell marknad nämns bland annat media och turistnäringen/upplevelser. Även *Övre Norrland* framhåller kraftfullt satsningar på upplevelser och turism.

Jämtlands län nämner i sin RUP att samarbetet mellan det upplevelsebaserade näringslivet, föreningslivet och den offentligt finansierade kultur- och idrottsverksamheten främjar tillväxt. Särskilt viktiga för landsbygden är insatser för att stärka företagsutvecklingen inom evenemang, design, mat, konsthantverk, film och musik.

Västerbottens län bedömer i sin RUP att kreativa näringar och kulturella tjänster som design, arkitektur, musik, film och dans efterfrågas i allt högre grad och att de spelar en positiv roll för den regionala utvecklingen. Förutsättningarna för att ytterligare utveckla sektorn bedöms vara goda, inte minst genom att det finns en god kulturell infrastruktur.

Kalmar län har många års erfarenhet av att arbeta med regionala utvecklingsprogram, liksom mål och strategier för hur de ska uppnås. Ett exempel på detta är Rock City, Hultsfred och Visans Hus i Västervik, som båda bedöms bidra till att stärka entreprenörskapet och förbättra innovationsklimatet i regionen.

Lärande på alla nivåer har en nära koppling till entreprenörskap i de regionala utvecklingsprogrammen. I det sammanhanget nämner några RUP:ar, bland annat *Kalmar läns* RUP, biblioteken som resurs för lärandet. Kommunbiblioteken kan erbjuda lärcentra, studieplatser, informations-sökning.

Demokrati

Att se konst, kultur och kulturarv som en förutsättning för demokrati är ofta en självklarhet. Kopplingen mellan kultur och demokrati återkommer också ofta i RUP:arna. Förutsättningarna för kultur som en framgångsfaktor kräver emellertid en god tillgång till kultur – ett resor- mang som inte alltid förs i programmen. Däremot tar flera RUP:ar upp behoven och utmaningarna för att fler invånare i regionen ska ges utrymme att både producera och konsumera kultur.

Jämtlands län ser i sitt kulturprogram en direkt koppling mellan konstnärlig verksamhet och individens möjlighet att påverka och delta i demokratiutvecklingen.

Örebro län använder i sin RUP begreppet ”kulturell rättvisa”, som kan tolkas så att kulturen ska vara tillgänglig för alla och att möjligheten att delta i kulturlivet är en demokratisk rättighet.

Några av regionerna har arbetat utifrån ett medborgarperspektiv i samband med att programmen tagits fram. Bland annat har *Kronobergs län/Region Södra Småland* genomfört ett processinriktat arbete utifrån metoden *cultural planning* där syftet var att ta fram en gemensam identitet för regionen. Föreningar, fria kulturaktörer, privata näringsidkare och unga har fått frågan ”Vad är Smålands identitet för dig?” och resultatet har utgjort grunden i det vidare utvecklingsarbetet. Ett inslag har varit att skapa arenor för möjliga och omöjliga möten vilket har inneburit att organisationer och föreningar som inte tidigare har haft kontakt med varandra har fått tillfälle att mötas.

Samverkan mellan regionerna och det civila samhället – föreningsliv, folkbildning, ideella organisationer och frivilligverksamhet – finns med i det strategiska arbetet även om det inte alltid framgår tydligt i utvecklingsprogrammen. I *Hallands län* sker en nära samverkan med hembygdsrörelsen och andra ideella organisationer. Inte sällan nämns det civila samhället som en viktig faktor, men det saknas ofta strategier för hur frivilligrörelsen på ett mer medvetet sätt ska ges plats i samhällsutvecklingen och hur dess potential kan användas som resurs i utvecklingsarbetet.

Många regioner nämner barn och ungdom som en prioriterad grupp som är viktig att satsa på för att skapa social hållbarhet. Exempelvis har *Kronobergs län* utvecklat modeller för att hämta in ungas synpunkter i sin planering. *Jämtlands län* anger i sin kulturstrategi att de offentliga huvudmännen ska se till att ungdomar och ungdomars kultur finns med i beslutsprocessen. ”Eftersom kulturen som kreativ kraft är ett fundament för vår fortlevnad måste verksamheterna främst byggas kring våra barn och ungdomar” står det i *Kalmar läns* RUP. Kulturskolor, kulturella utbildningar, nya arenor och mötesplatser nämns som exempel på goda förutsättningar för framtida tillväxt i regionen.

Kulturell mångfald

Flera RUP:ar lyfter fram kulturens möjlighet att fungera som mötesplats för människor med olika kulturell bakgrund. Kulturarv och kulturmiljö pekas ofta ut som väsentliga för att skapa en regional identitet som ska verka för social sammanhållning och samtidigt utgöra nya möjligheter för attraktivitet och turism. På samma gång lyfts mångfaldsfrågan upp som en central och prioriterad del i demokratiarbetet. Här finns en inneboende problematik och en polarisering mellan begreppen identitet och mångfald. Den regionala identiteten förväntas bygga på lokal kulturhistoria samtidigt som mångfald i form av etnicitet, kön, ålder och funktion ska få en självklar plats.

En av de regioner som berör spänningsfältet mellan identitet och mångfald är *Östergötlands län*. I sin RUP slår Regionförbundet Östsam fast att det måste finnas utrymme för både traditioner och nya kulturella impulser. Det är en avgörande utmaning att se mångfalden som en bärande del i arbetet med hållbar tillväxt. I den globaliserade konkurrensen innebär mångfald och internationalisering framgångsfaktorer.

När det gäller de estetiska och kulturella uttrycken märks en större betoning på mångfaldsfrågorna, som i det sammanhanget också ges innebörden ”mångfald av konstnärliga uttryck”. *Norrbottens län* beskriver i sin RUP det gränsregionala samarbetet och den samiska kulturen som en tillgång för regionen, som ”en spännande del av Europa”.

Folkhälsa och välbefinnande

Många regioner lyfter i sina program fram kulturens roll för invånarnas hälsa och välbefinnande. Utgångspunkten är att kulturaktiviteter kan motverka och förebygga ohälsa genom att de erbjuder upplevelser och gemenskap, men också delaktighet och inflytande i samhället.

Kultur ska locka människor att bosätta sig och arbeta på en ort, den ska bidra till människors hälsa och välbefinnande, till en rik livsmiljö och livskvalitet i alla dess former. *Västra Götalandsregionen* säger att kultur ska vara ett viktigt verktyg i det regionala friskvårdsarbetet förutom i vård och omsorg. Genom samarbete med kulturlivet kan företag och organisationer skapa arbetsmiljöer som ökar arbetsglädje och motverkar ohälsa.

Jämtlands län arbetar i en bred samverkan kring kultur och hälsa med flera parter, bland annat Östersjökommissionen och Folkhälsoinstitutet.

Kultur beskrivs också som ett redskap att få till stånd en god folkhälsa. *Norrbottens län* har tre utmaningar för kulturområdet, där en av dessa är att den ska främja folkhälsa. Också *Västernorrland* lyfter fram kulturens roll för hälsan. Några regioner, bland annat *Dalarnas län*, framhåller att en god natur- och kulturmiljö i sig är hälsofrämjande.

Kultur har också betydelse för den individuella utvecklingen. *Dalarna* beskriver detta i sitt kulturprogram *Landstinget och kulturen* som att kultur stärker självkänsla och uttrycksförmåga. Dalarna betonar den konstnärliga friheten som en del av yttrandefriheten. Viktigt är också att den offentligt stödda kulturen har en hög kvalitet.

REGIONAL DIALOG OCH KUNSKAPSSPRIDNING – SYNPKTER FRÅN REGIONERNA

En viktig fråga vid de regionala dialogerna har varit vilka förväntningar och önskemål som finns när det gäller stöd från den nationella nivån. Frågan har gällt både former för dialog, innehåll samt vilket underlag som staten kan tillhandahålla. Frågeställningen har mött ett positivt gensvar och svaren har bidragit till värdefull kunskap om hur nationella myndigheter och organisationer kan utveckla både dialogformer och kunskapsunderlag.

Att kultursektorsmyndigheterna uppträder samlat och att dialogen sker samtidigt med samtliga huvudmän – det vill säga företrädare för länsstyrelser, landsting/regionförbund, landsarkiv och i förekommande fall även kommuner – var något som uppfattades som mycket positivt. Den personliga kontakten vid de regionala dialogerna ansågs som särskilt värdefull.

En fråga som togs upp var deltagandet på den regionala nivån. En tanke var att även företrädare för de regionala kulturinstitutionerna skulle kunna bjudas in.

Flera regioner uppfattade det som positivt att också tillväxtmyndigheterna deltar i en regional kulturdialog. Från kulturmiljöhall ansåg några länsstyrelser att det även hade varit värdefullt med central medverkan från Naturvårdsverket med tanke på kulturmiljöns samarbete med naturvården och att en central samordning kunde underlätta ökat regionalt samarbete mellan natur- och kulturmiljösektorerna.

Några regionala organ konstaterade att man genom KRUS-projektet har fått en ökad kännedom och kunskap om varandra regionalt och man såg ett värde i en samlad diskussion om kultur, kulturarv och kulturmiljö. Detta gäller särskilt landsarkivens medverkan vid de regionala dialogerna och de regioner där det inte tidigare fanns ett regionalt nätverk kring kulturfrågorna. Generellt märktes ett ökat behov av landsarkivens medverkan i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet.

Arbetet med det storregionala strukturfondsprogrammet sades ha fungerat som en grund för att utveckla bredare nätverk mellan olika politikområden, men flera storregioner föreföll sakna sådant nätverk för kulturfrågor. Den komplicerade regionala strukturen inom kultur- och kulturarvsområdet med flera olika aktörer – landsting, länsstyrelser och regionförbund – innebär att samverkan mellan de olika parterna inte alltid förefaller fungera.

Även SKL:s medverkan lyfts fram som positiv och pekar på vikten av att ta in både regioner och kommuner i diskussionen. En fråga som berördes var om regionala politiker i nyckelpositioner borde medverka vid eventuella kommande dialoger.

De statliga myndigheterna kan spela en aktiv roll när det gäller att förmedla goda exempel på vad som sker regionalt på andra håll i landet inom kultursektorn. Detta kan ske genom seminarier och konferenser men också genom löpande information som nyhetsbrev och informationsblad, hemsidor etc. Denna information bör vara tillgänglig såväl digitalt som i tryckt form.

Hur kan regionala program för kultur och kulturarv fungera på bästa sätt som så kallade operativa delprogram i RUP-arbetet? Hur ser detta ut på andra håll i landet? Vilka erfarenheter och slutsatser kan man dra i de regioner som samordnat regionala program för konstarnas och kulturmiljön? Detta var några av de övriga frågor som ställdes i samband med de regionala dialogerna. Vidare efterfrågades kunskap om metoden *cultural planning* från flera regioner.

Det fanns vidare allmänna synpunkter på att de nationella myndigheterna inte är lika aktiva som regionerna när det gäller frågor om kulturens roll och betydelse i den regionala tillväxtpolitiken. De borde i stället – i dialog med regionerna – fungera som spjutspetsar.

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

Regionala utvecklingsstrategier och program

Det finns ett antal övergripande mål i de regionala utvecklingsprogrammen, men oftast saknas beskrivning av metoder för uppföljning. *Västerbottens län* anger i sin RUP att målen ska följas upp årligen tillsammans med uppföljning av det regionala tillväxtprogrammet (RTP) och i nära samverkan med strukturfondsprogrammet. *Norrbottens län* säger att det regionala partnerskapet kommer att följa utvecklingen i länet genom analys och uppföljning av de tre inriktningsmålen – attraktiva livsmiljöer, god folkhälsa och stark ekonomisk tillväxt. I några RUP:ar ska målen följas upp genom avstämning och dialog med berörda parter. *Kalmar län* skriver i sin RUP att programmet ska följas upp utifrån ett antal generella indikatorer och nyckeltal utifrån ett hållbarhetsperspektiv och presenteras på Regionförbundets webbplats.

Betydligt konkretare skrivningar finns i de regionala kulturprogrammen och -strategierna. I *Uppsala län* (Konstpolitik, kulturpolitik och kulturplanering – övergripande mål och strategier för landstingets kulturinsatser) ska de övergripande målen följas upp av avstämning och dialog med berörda parter. Samma sak gäller *Regionförbundet Östsam*, som anger ett stort antal insatser som ska följas upp inom kultursektorn under de närmaste åren.

Västra Götalandsregionen har en utvecklad form för uppföljning och utvärdering av de uppsatta målen genom samtal med ansvariga aktörer. Utöver dessa kontinuerliga processamtal med verksamhetschefer och andra aktörer med genomförandeansvar, anordnas en gång per år ett seminarium där utvärderare redovisar sina analyser. Här deltar politiker, näringsliv, forskare, myndigheter och olika organisationer.

I de regionala strukturfondsprogrammen finns det några få indikatorer som rör kulturområdet. Exempelvis nämns turism och upplevelseindustri inom insatsområdet Näringslivsutveckling. Insatsområdet Tillgänglighet (Ett utvecklat informationssamhälle) berör biblioteken genom att dessa tillhandahåller uppkopplade datorer för publikt bruk.

Önskekvistmodellen är en annan arbetsmetod för utvärdering och uppföljning som har utvecklats vid Århus Universitet i Danmark. Den tillämpas bland annat i *Region Skåne* och utgår från följande frågeställningar: Hur beslutar man vilken institution som ska få offentligt stöd? Hur skiljer man det ena projektet från det andra? Hur tar man ställning till konstnärlig kvalitet? Hur utvärderar man kvalitet? Modellen är dialogbaserad och karaktäriseras som en mötesplats för diskussioner om kvalitet. Avsikten är att utveckla ett så kallat samtalsrum, där en dialog kan föras för att utvärdera scenkonst.

Cultural planning är en planeringsmodell som har utvecklats i England och som i Sverige framför allt har tillämpats i *Kronobergs län/Regionförbundet Södra Småland*. Bristol är ett exempel på en stad som arbetat med *cultural planning* för att göra staden attraktiv för både människor och företag. Kronobergs län/Regionförbundet Södra Småland har använt kartläggningen som en metod för att få fram underlag för den regionala utvecklingsplanen, men också för att göra specifika kultursatsningar i regionen.

Det finns ett ökande intresse för *cultural planning* i Sverige. Flera kommuner och regioner har påbörjat eller står i begrepp att börja arbeta enligt denna metod. Även i *Göteborg* finns erfarenheter av att arbeta enligt denna metod. Göteborgs stads kulturpolitiska strategi från 1998 är inspirerad av tankarna kring *cultural planning* och finns där med som en särskild del i strategin vid sidan av konstpolitik och kulturpolitik. Även *Uppsala län* använder ett liknande sätt att analysera effekter av länets kulturinsatser.

En generell slutsats är att RUP:arna i stort belyser kulturens roll och potential för regional tillväxt men ofta saknar koppling till mer konkreta strategier. Men det finns undantag. *Östergötland*, *Örebro*, *Västmanland*, *Uppsala*, *Sörmland* och *Södra Småland* är engagerade i projektet *KRUT* (Kreativ Utveckling). Detta projekt som samordnas av *Regionförbundet Östsam* har under 2008 fått medel från EU:s strukturfonder för att i första fasen kartlägga de kreativa näringarna och sedan sprida kunskapen mellan länen och tillsammans med näringslivet ytterligare utveckla området.

KRUT

Målet för *KRUT*-projektet är att skapa en hållbar utveckling inom den kreativa sektorn och att därmed stärka sektorns ställning i samhället. För att uppnå detta genomförs en kartläggning av regionens kreativa sektor. Att sprida kunskap om sektorn, förankra, skapa nätverk och på olika sätt erbjuda bättre förutsättningar för entreprenörskap är andra metoder som används inom *KRUT*-projektet. *KK*-stiftelsens så kallade *FUNK*-modell, som har använts för upplevelseindustrin, ses som en fungerande modell även inom *KRUT*-projektet. *FUNK* står för forskning, utbildning, näring och kultur och tanken är att dessa sektorer ska samverka för att uppnå en maximal effekt (Nielsen, *FUNK*, En tillväxtmodell för upplevelseindustrin).

Synpunkter från regionerna

Flera regioner har återkommit till behovet av såväl omvärldsbevakning som utvecklad statistik för hela kulturområdet. Bland annat framfördes synpunkter på den kulturstatistik som Kulturrådet publicerar. Frågor som togs upp var att statistiken bör vara så aktuell som möjligt och att det saknas statistik inom vissa områden, som kulturmiljö och kreativa näringar. Statistikunderlag behövs dels utifrån kvantitativa aspekter för att kunna göra jämförelser över tid, dels utifrån kvalitativa aspekter, där statistiken kan fylla en viktig funktion för att ta fram kvalitativa analyser av kulturens och kulturarvets betydelse i samhällsutvecklingen.

En uppfattning var att eftersom kultur och kulturarv inte alltid går att beskriva i kvantitativa termer, så skulle uppföljningen av programmen med stöd av väl utvecklad kulturstatistik få ett mer analytiskt perspektiv.

Kultursektorsmyndigheternas rapport från 2005 om indikatorer och uppföljningssystem, *Kartläggning av uppföljningssystem och indikatorer för kultur och kulturarv i regionalt utvecklingsarbete*, nämndes som ett positivt inspel i diskussionen om mätbara mål och metoder. Flera regioner tryckte på behovet av att staten vidareutvecklar de förslag och tankegångar som presenterades i denna rapport. Några regioner tog upp indikatorer för miljömålen och menade att de indikatorer som i dag finns för dessa inte räcker för att följa upp kultursatsningar. Att utveckla indikatorer för att utvärdera kultur och kulturarv i relation till miljömålen sågs som en angelägen fråga.

Några regioner och län erbjöd sig vid dialogerna att fungera som referensområden för ett löpande metod- och kunskapsutvecklingsarbete om kultur och kulturarv i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet.

Det finns med andra ord ett behov av metodstöd för att följa upp mål och strategier. Att utveckla indikatorer ses som en angelägen fråga, men statistiken utgör också en viktig grund för kultursektorn att stå på i argumentationen för kulturens värde i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet.

Rapporter och pågående arbete

Det finns många argument för kulturinsatser i det regionala utvecklingsarbetet, men det är som framgår ovan svårt att följa upp insatserna. Några skäl som anges är att effekterna av kulturinsatser ofta är långsiktiga och att området kan vara svårt att definiera och avgränsa.

ITPS har under våren 2008 studerat dessa frågor i rapporten *Kreativ tillväxt – En rapport om kreativa näringar i politik och statistik*. Fokus i rapporten är en granskning av den ekonomiska utvecklingen för det begrepp som i Sverige kallas upplevelseindustri och i EU *cultural economy*. ITPS konstaterar att det finns många svårigheter när man ska mäta dessa områden och konstaterar bland annat att de båda begreppen fångar upp olika delar av ekonomin. Ett problem är att de mätningar som görs i dag för det mesta utförs från ett producentperspektiv, medan konsumentperspektivet är minst lika viktigt när det gäller upplevelse och expressiva värden. ITPS föreslår i sin rapport att en interdepartemental arbetsgrupp inrättas för att bland annat initiera ett uppdrag till SCB att utveckla statistiken inom den kreativa/kulturella sektorn. Tanken är att regionerna på detta sätt får ett bättre beslutsunderlag.

Kulturrådet ansvarar för den officiella kulturstatistiken som omfattar statistik om museer, kosthallar och utställningar, folk- och skolbibliotek samt studieförbund. Dessutom framställer Kulturrådet statistik för scenkonstområdet. Hösten 2008 kommer Kulturrådet att i samarbete med SCB publicera en rapport om kulturvanor. I rapporten, *Kulturens pengar*, ges en bild av statens, landstingens, kommunernas och hushållens kulturutgifter.

Kulturrådet deltar också i arbetet att ta fram en gemensam kulturstatistik inom EU. Andra europeiska initiativ inom området är att det inom Eurostat-projektet har tagits initiativ för att inrätta en särskild arbetsgrupp som ska samordna statistik inom området *cultural industry*.

Kulturrådet har genom projektet *Bokslut för scenkonst* medverkat till att ta fram verktyg som ger information om verksamhetens resultat. Syftet är att utveckla modeller och metoder för så kallade konstnärliga bokslut för kulturinstitutioner och övriga verksamheter. I projektets slutrapport (Bokslut för scenkonst) redovisas ett förslag till hur en teaters "Bokslut" skulle kunna vara utformat. Genom att återkommande ta fram denna form av bokslut kan organisationen göra en avstämning mot formulerade mål, följa sin utveckling över tiden och göra jämförelser med andra organisationer, kollegor, med liknande förutsättningar och uppdrag. Bokslutet ger ett underlag för dialog med huvudmannen om mål och resultat. Även Arts Council England arbetar med ett system med självutvärdering där fokus ligger på den konstnärliga kvaliteten. Arts Council har tagit fram blanketter, instruktioner och övrigt informationsmaterial att användas av personer och institutioner som ska utvärdera kulturverksamhet (www.artscouncil.org.uk).

Det finns inte bara ett behov av att utveckla metoder för uppföljning och utvärdering utan också kunskapsutveckling och forskning om kulturfältet. Utvecklingen inom andra politikområden såsom arbetsmarknad, utbildning, folkhälsa, näringsliv, jordbruk och miljö, liksom allmänna demografiska förändringar, har stor betydelse för utvecklingen inom kulturområdet. Det är därför en utmaning att stärka dialogen mellan forskningsmiljöer och kulturområdet.

Att mäta och följa upp insatser inom kulturområdet

- Kultur ger långsiktiga effekter som inte alltid kan fångas upp av de mätsystem som används i anslutning till regionala tillväxt- och utvecklingsprogram.
- De mål som anges för kultursektorn går sällan att följa upp på ett enkelt sätt.
- Det kan vara svårt att definiera och avgränsa nya och komplexa områden. Ett exempel är den kreativa sektorn, som av många regioner ses som en möjlighet att stärka attraktionskraften och öka sysselsättningen.

(Kartläggning av uppföljningssystem och indikatorer för kultur och kulturarvsarbete i regionalt utvecklingsarbete)

- Mål bör formuleras så att de speglar en lösning på ett visst problem.
- Målen måste vara mätbara, realistiska och tidssatta.
- ITPS föreslår användning av de så kallade SMART-kriterierna.

(Den nya regionala utvecklingspolitiken – Hur följa upp och effektutvärdera?)

Indikatorer

Det pågår ett omfattande arbete med att ta fram indikatorer för olika samhällsområden, både nationellt, internationellt och inom EU. Bland annat har ITPS arbetat med regionala tillväxtindikatorer inom ramen för sitt uppdrag att utveckla formerna för uppföljning av den regionala

utvecklingspolitiken. De indikatorer som ITPS använder är direkt kopplade till demografi, näringsliv, sysselsättning och produktion, däremot saknas i ITPS' rapporter indikatorer som direkt rör kultursektorn. (Den nya regionala utvecklingspolitiken – Hur följa upp och effektutvärdera?)

Även Statistiska Centralbyrån har tagit fram indikatorer för hållbar utveckling (Indikatorer för hållbar utveckling – ny uppsättning våren 2006. Finns på www.scb.se). Under rubriken Social sammanhållning finns tre indikatorer för kulturområdet: bokläsning, biobesök och teaterbesök.

I den officiella kulturstatistiken finns indikatorer för scenkonstområdet, museer och utställningar, böcker och kulturtidskrifter, bibliotek och studieförbund. Kulturrådet, SCB och SOM-institutet redovisar i olika rapporter även kultur- och medievanor som på det sättet kompletterar den officiella statistiken. Liknande kulturvaneundersökningar har också genomförts av några regioner.

Som nämnts ovan har flera regioner och län vid de regionala dialogerna tagit upp behovet av metodstöd för att följa upp mål och strategier men också konkreta frågor om den nationella kulturstatistiken. Inte minst angeläget är det att utveckla indikatorer för att utvärdera kultur och kulturarv i relation till miljömålen. Som stöd för kommunernas miljöarbete har SKL tagit fram indikatorer som rör kulturmiljön (Miljöindikatorer – ett stöd i miljöarbetet). Dessa indikatorer som bedöms både vara intressanta och möjliga att tillämpa är följande: antal byggnadsminnen, kulturspår i jordbruksmark, byggnader eller områden med skyddsbestämmelser enligt Plan och bygglagen, samt andel områden av riksintresse för kulturmiljövården som är skyddade enligt olika lagar.

I rapporten *Kartläggning av uppföljningssystem och indikatorer för kultur och kulturarvsarbete i regionalt utvecklingsarbete* finns en uppsättning användbara indikatorer som speglar olika aspekter på kultur och kulturarv. Ett villkor för att det ska kunna fungera är emellertid att målen preciseras, att de är enkla och tydliga. För att få ökad förståelse från andra sektorer bör kulturmyndigheterna, enligt rapporten, orientera sig bort från enkel statistik över resursförbrukning och aktiviteter och i stället utveckla resultatredovisningen.

SLUTSATSER OCH UTVECKLINGSOMRÅDEN

Syftet med KRUS-projektet är att studera hur kultur och kulturarv lyfts fram som en resurs för regional utveckling och tillväxt. Ett andra syfte är att stärka den nationella överblicken över vilken roll som kultur spelar i de olika regionala strategierna och programmen, men också vilka konkreta effekter insatserna kan få på samhällsutvecklingen i stort. Ett tredje syfte är att bredda dialogen mellan central, regional och lokal nivå vad gäller kulturens roll i den regionala utvecklingen.

KRUS-projektet har identifierat följande tre frågekomplex som gruppen särskilt vill lyfta fram i slutsatserna:

1. Kulturens roll och värde i regional utveckling och tillväxt
2. Samverkan och arbetsprocesser
3. Uppföljning och utvärdering

Kapitlet avslutas med en redovisning av hur de myndigheter och organisationer som ingår i KRUS-projektet avser att bedriva det fortsatta arbetet.

1. Kulturens roll och värde i regional utveckling och tillväxt

En generell slutsats är att de regionala utvecklingsstrategierna och programmen i stort uppmärksammar kulturens roll och potential men ofta saknar koppling till konkreta handlingsprogram.

Politiskt antagna aktuella kulturprogram finns i drygt tio regioner, medan aktuella kulturmiljö- och kulturarvsprogram bara finns i ett fåtal regioner. I några regioner har kulturprogram tagits fram parallellt med framtagandet av RUP. I dessa finns en tydligare koppling mellan kultur och regional utveckling än där så inte varit fallet.

Iakttagelser och slutsatser

- Kulturbegreppet definieras sällan, men ses generellt som en positiv utvecklingsfaktor.
- Kulturmiljö och kulturarv har en mer framträdande roll än övrig kulturverksamhet. Den kulturella infrastrukturen inom de fria konstarterna, museer och bibliotek har betydelse för utveckling och tillväxt men framhålls inte lika mycket.
- Kulturens roll och värde i förhållande till hållbar tillväxt är vagt definierad.
- Förekomsten av aktuella och strategiskt inriktade kulturprogram och kulturmiljöprogram kan stärka och förtydliga kulturfrågorna i regionala strukturfondsprogram.

Kultur kopplas i de aktuella programmen oftast till allmänt hållna begrepp, som också har annat innehåll än kultur. Sådana begrepp kan vara

- attraktivitet och god livsmiljö
- kreativitet
- entreprenörskap och företagande
- demokrati
- mångfald
- folkhälsa

En viss förskjutning har här ägt rum jämfört med de värden som kultur tillmättes i de regionala tillväxtprogrammen för perioden 2003–2006, enligt kulturmyndigheternas rapport *Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning*. Där identifierades kopplingar främst till upplevelser, marknadsföring och näringar, men även till livsmiljö, kreativitet och hälsa. Frågor som tillmäts ökad betydelse i RUP:arna är mångfald och entreprenörskap.

Utvecklingsområden

Ett övergripande mål för tillväxtpolitiken är att den ska vara hållbar. De studerade programmen är vaga i sin beskrivning av vad hållbar utveckling innebär och vilken roll kultur kan spela i det sammanhanget. Att utveckla resonemang och förståelse kring detta är ett nödvändigt område för fortsatt arbete. Detta borde kunna bedrivas i samarbete mellan nationell, regional och lokal nivå inom kultursektorn. En nationell uppgift kan vara att svara för internationell omvärldsbevakning av frågorna.

Planeringsprocessen borde på ett bättre sätt kunna ta tillvara kulturens kraft i det regionala utvecklingsarbetet genom att formulera en genomtänkt regional kulturstrategi. Detta kan ske genom att brett mobilisera både politiska och professionella kulturintressenter på flera nivåer inom länen. På det sättet möjliggörs att de kulturpolitiska ambitionerna kommer i fas med en mer övergripande regional tillväxtpolitik.

Kultursektorsmyndigheter och andra nationella organ inom området bör fortsätta att följa programutvecklingen i länen både på kulturområdet och i de övergripande utvecklings- och tillväxksammanhangen. De kan då bidra med en nationell överblick och analyser av förhållandet mellan kultur- och tillväxtpolitik.

2. Samverkan och arbetsprocesser

Utmärkande för den aktuella regionala tillväxtpolitiken är att den starkt betonar och bygger på samverkan mellan intressenter och aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Partnerskap av olika slag inkluderar både offentlig och idéell sektor, liksom även näringslivssektorn. Planeringen bedrivs ofta i nätverk och får karaktär av öppna arbetsprocesser. Av betydelse för resultatet är därför självklart vilka som medverkar i planeringsprocesserna.

I Nuteks rapport om de regionala tillväxtprogrammen från 2007 är samverkansfrågorna ett huvudtema. Samverkan kan ske inom staten, mellan stat och regioner men också inom och mellan

regionerna. Här konstateras ett antal brister i sättet att samarbeta, framför allt mellan nationell myndighetsnivå och den regionala nivån, men också inom regionerna liksom mellan regioner på storregional nivå.

KRUS-projektet konstaterar att samarbetet mellan å ena sidan kultursektorns företrädare och å andra sidan företrädare för de organ som ansvarar för den regionala tillväxtpolitiken inte alltid fungerar. Andra aktörer som är viktiga i detta sammanhang är kommunerna, men även aktörer inom det civila samhället och näringslivet.

Iakttagelser och slutsatser

- Kultursektorsmyndigheterna har sedan länge etablerade former för regionala dialoger enskilt inom sina egna respektive ansvarsområden, men dialogerna ser olika ut och sker vid olika tidpunkter.
- Att kultursektorsmyndigheterna genom KRUS-projektet har genomfört regionala dialoger om kulturens roll för regional utveckling och tillväxt tillsammans med tillväxtmyndigheter som Nutek och ITPS har mottagits övervägande positivt.
- Erfarenheterna från de regionala dialogerna visar att kunskapen inom regionen om de olika aktörernas verksamheter och mål varierar och att den komplicerade regionala strukturen inom kultur- och kulturarvsområdet innebär att samverkan mellan de olika parterna inte alltid fungerar.

Utvecklingsområden

RUP är ett viktigt instrument för lokal och regional utveckling. Men RUP och underliggande kultur- och kulturmiljöprogram skulle också kunna utgöra ett samlat planeringsunderlag som pekar ut de prioriterade områdena inom kultursektorn för regionens parter. Där bör anges huvudlinjerna för såväl konstens som kulturens och kulturmiljöns roll och betydelse i ett tillväxtperspektiv.

RUP med underliggande kultur- och kulturmiljöprogram har också en stor potential att användas som verktyg för att utveckla dialogen mellan de offentliga parterna – stat, region och kommun. Detta förutsätter att arbetet med att utforma program för kulturområdet utvecklas så att samtliga kommuner i en region deltar tillsammans med företrädare för det civila samhället, näringsliv och de regionala kulturinstitutionerna. Med ett strukturerat regionalt kulturprogram, där samtliga parter är delaktiga och där kopplingen till RUP är tydlig skapas ett underlag som kan användas för en längre period. Därigenom ges också möjlighet för kulturfrågorna att få genomslag i kommunernas översiktsplaner (ÖP), som är viktiga instrument i kommunernas långsiktiga utvecklingsarbete. En tydligare koppling mellan RUP och ÖP är därför angelägen.

Arbetet med regionförstoring pågår och det finns behov av att utveckla en storregional dialog. Inom KRUS-projektet fördes dialogen på NUTS II-nivå, vilket visade sig vara en väl fungerande modell för dialog över regiongränserna.

3. Uppföljning och utvärdering

Kultur tillmäts en ökande betydelse i den regionala tillväxtpolitiken, inte minst inom den växande kreativa sektorn. Inom flera regioner pågår ett arbete att utvärdera effekterna av gjorda insatser men också att definiera och avgränsa området. Ett problem med insatser för att stärka och utveckla kulturområdet inom regional utveckling och tillväxt är att effekterna oftast är långsiktiga och inte fångas upp av gängse mätsystem. Ett annat problem är att målen ofta är otydliga och därmed inte möjliga att följa upp på ett enkelt sätt.

Vid de överläggningar med regionerna som har förts inom KRUS-projektet har det funnits önskemål om utvecklingsarbete och metodstöd för att följa upp mål och strategier men också konkreta frågor kring den nationella kulturstatistiken.

I de regionala utvecklingsprogram som har studerats inom KRUS-projektet anges ett antal övergripande mål, men oftast saknas en beskrivning av hur målen ska följas upp. Betydligt konkretare beskrivningar finns däremot i kulturprogram och -strategier. En generell slutsats är att RUP:arna belyser kulturens roll och möjligheter för regional tillväxt men oftast saknar en koppling till handlingsprogrammen.

Iakttagelser och slutsatser

- I RUP:arna anges ett antal övergripande mål, men oftast saknas en beskrivning av hur målen ska följas upp.
- Regionerna efterfrågar aktuell kulturstatistik, bland annat inom kulturmiljöområdet, liksom andra kunskapsunderlag.
- Det finns ett intresse för en förbättrad informations- och kunskapsspridning genom till exempel nationella konferenser och seminarier och regelbunden information.

Utvecklingsområden

Under senare år har det vuxit fram en allt större insikt om kulturens och den kreativa sektorns ekonomiska betydelse, men kunskapen om dessa frågor behöver förbättras. För enskilda kulturinstitutioner är behovet av utvärderingar och uppföljningsstudier stora bland annat när det gäller hur man ska kunna värdera effekterna av insatser på annat sätt än bara genom besökssiffror. Andra områden som skulle kunna vara intressanta för vidare forskning och kunskapsöverföring är exempelvis förhållandet mellan offentligt ansvar och privata och frivilliga krafter, liksom kulturarvets och besöksmålen betydelse i regional utveckling och tillväxt, inte minst när det gäller samspel och målkonflikter mellan kulturintressen och andra intressen i samhället.

Att initiera och stödja forskning om kulturens roll i utvecklings- och tillväxtarbetet, liksom att utveckla kulturstatistik och metoder för utvärdering och uppföljning är ett naturligt ansvar för berörda myndigheter. På regional nivå pågår ett arbete med att utveckla metoder för uppföljning och utvärdering av kulturinsatser, inte minst med koppling till den kreativa sektorn. Vid de regionala dialogerna visades ett stort intresse för att medverka i utvecklingsarbete kring

dessa frågor. Ett nästa steg för myndigheterna är därför att i nära samverkan med regionerna ytterligare konkretisera sina insatser inom området.

Det fortsatta arbetet

I syfte att följa upp och fördjupa kulturens roll i regionalt utvecklings- och tillväxtarbete avser de myndigheter och organisationer som ingår i KRUS att

- tydliggöra frågor om kulturens roll i hållbar tillväxt,
- fungera som diskussionspart i arbetet med att ta fram regionala program och strategier för kultur,
- utveckla regelbundna dialoger mellan stat, region och kommun om kulturens roll utifrån RUP:ar och kultur- och kulturmiljöprogram,
- främja och stödja forskning, samt förmedla kunskap inom området kultur och regional utveckling och tillväxt,
- fortsätta arbetet med att utveckla uppföljningssystem och indikatorer för kultursektorn.

BILAGOR

Medverkande myndigheter och organisationer, bilaga 1

Definitioner, bilaga 2

Kulturstatistik i sammandrag, bilaga 3

Regionala strategier och program, bilaga 4

Litteratur, bilaga 5

MEDVERKANDE MYNDIGHETER OCH ORGANISATIONER

Institutet för tillväxtpolitiska studier

Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) har i uppdrag belysa de orsaker som påverkar ekonomisk tillväxt i Sverige och i andra länder. ITPS arbetar med

- statistik och analyser av näringslivets struktur och dynamik – för att få en aktuell och relevant bild av hot och möjligheter,
- utvärderingar av resultat och effekter av politiska åtgärder och program – för att lära av genomförda insatser,
- omvärldsanalyser för att blicka utåt och framåt – vilka är framtidens frågor på den svenska tillväxtpolitikens agenda?

Myndigheten har bland annat arbetat med ett regeringsuppdrag kring Kreativa näringar och hur dessa kan vara en resurs i regional utveckling och tillväxt.

Myndigheten har sitt säte i Östersund. Verksamhet bedrivs även i Stockholm samt vid kontor i utlandet.

Mer information: www.itps.se

Nutek

Nutek, Verket för näringslivsutveckling, som är en nationell myndighet, stärker näringslivet i hela Sverige genom att bidra till fler nya företag, fler växande företag och fler starka regioner. Nutek har både ett näringspolitiskt och ett regionalt tillväxtpolitiskt uppdrag från regeringen. Inom det senare ska Nutek samordna och följa upp arbetet med de regionala tillväxtprogrammen. En viktig kontaktyta i detta arbete är den Regionala kontaktpersongruppen (RKG), som är sammansatt av personer som ansvarar för arbetet med regionala tillväxt- och utvecklingsprogram.

Nutek har flera gånger haft ett centralt samordningsansvar i de regeringsuppdrag kring regional utveckling och tillväxt som ägt rum sedan 2002. Det gäller bland annat Sektorssamordningsuppdraget, uppdraget om metodutveckling kring de regionala utvecklingsprogrammen (RUP) och nu senast området Innovation och förnyelse i uppdraget inom Tematiska myndighetsgrupperingar. Nutek är också ansvarig förvaltningsmyndighet för EU:s regionala strukturfondsprogram. Sedan 2006 ingår Turistdelegationen i Nutek.

Mer information: www.nutek.se

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) ska vara pådrivande och samlande i kulturarvsarbetet och verka för att kulturmiljön bevaras och brukas på bästa sätt. Viktiga mål för verksamheten inom kulturmiljöområdet är ett bevarat och försvarat kulturarv, respekt för olika gruppers kulturarv samt allas förståelse för, delaktighet i och ansvarstagande för den egna kulturmiljön.

RAÄ:s förlängda arm regionalt är länsstyrelsernas kulturmiljöenheter, men dialoger och samarbete sker också med länmuseerna. Sedan ett par år tillbaka har RAÄ även bjudit in regionala självstyrelseorgan och kommunala samverkansorgan till de regionala dialoger som förs kring kulturmiljön och kulturarvet. Med försökslandet Skåne finns sedan länge en väl utvecklad dialog.

Sedan 2002 har RAÄ – såväl enskilt som i samarbete med andra – genomfört fem konferenser under temat regional utveckling och tillväxt i syfte att öka kunskapen om kulturarvet som en resurs i den regionala utvecklings- och tillväxtprocessen.

Mer information: www.raa.se

Riksarkivet

Statens arkiv är det gemensamma namnet för Riksarkivet och landsarkiven. Dessa har ansvar för den statliga arkivverksamheten, men har också i uppgift att ge stöd till kommunal och privat verksamhet. En huvuduppgift idag – av grundläggande betydelse för all verksamhet i informations- och kommunikationssamhället – är att utveckla metoder för långsiktigt bevarande och tillgänglighet till digitalt lagrad information. Statens arkiv deltar i det så kallade ABM-samarbetet tillsammans med övriga arkiv, bibliotek, museer och kulturmiljöinstitutioner för att skapa gemensamma informationssystem men samverkar också på annat sätt inom samhällets kollektiva minnesapparat.

Landsarkiven finns i Lund, Göteborg, Vadstena, Visby, Uppsala, Härnösand och Östersund och har ansvar för områden av varierande storlek. Värmlandsarkiv och Stockholms stadsarkiv har landsarkivansvar inom sina län. Under 2008 pågår ett arbete med att utveckla en strategi för landsarkivens regionala kulturverksamhet som bl.a. syftar till ett större och tydligare engagemang i regional utvecklings- och tillväxtpolitik, där regional kraftsamling kring ABM-samarbete ses som en dynamisk utvecklingsfaktor.

Mer information: www.statensarkiv.se

Statens kulturråd

Kulturrådet är en central förvaltningsmyndighet inom kulturområdet och har ett brett uppdrag som bland annat omfattar att

- utveckla samspelet mellan statliga, regionala och lokala aktörer,
- verka för att kulturpolitiska aspekter på utvecklingen beaktas inom andra samhällsområden,

- främja kulturpolitisk utvecklingsverksamhet,
- förbättra metoder för uppföljning och utvärdering av kulturpolitiken.

Kulturrådet samverkar med landsting/regioner och de större kommunerna som tillsammans med Kulturrådet är de största finansörerna av regionala kulturinstitutioner inom scenkonstområdet, läns museer och länsbibliotek. Totalt fördelar Kulturrådet drygt 1,7 miljarder kronor till kulturområdet.

Andra uppgifter är att ge regeringen underlag för kulturpolitiska beslut och informera om kultur och kulturpolitik. Kulturrådet har det samlade ansvaret för att tillgängligheten för funktionshindrade ökar inom kultursektorn och är sektorsansvarig myndighet för den officiella statistiken inom kulturområdet. Kulturrådet är även samverkanspart i de regionala tillväxtprogrammen.

Mer information: www.kulturradet.se

Sveriges Kommuner och Landsting

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) är en arbetsgivar- och medlemsorganisation för Sveriges 290 kommuner, 18 landsting och regionerna Skåne och Västra Götaland. Förbundet ska verka på medlemmarnas uppdrag och med utgångspunkt i den lokala och regionala demokratin. Högsta beslutande organ är förbundets kongress. Mellan kongresserna styrs förbundets verksamhet av en politiskt vald styrelse.

SKL är en intresseorganisation som bevakar medlemmarnas intressen i det regionala tillväxtarbetet. En viktig fråga för SKL är att vidareutveckla den politiska dimensionen mellan regionalt utvecklingsarbete och lokalt planeringsarbete i form av bland annat lokala översiktsplaner. Det drivs också ett utvecklingsarbete för personer med ansvar för lokala och regionala utvecklings- och tillväxtprogram. Förbundets arbete med tillväxt och samhällsplanering bedrivs tvärsektorielt och kultur är ett av flera viktiga politikområden.

Mer information: www.skl.se

DEFINITIONER

Entreprenörskap

Entreprenörskap är en dynamisk och social process, där individer, enskilt eller i samarbete, identifierar möjligheter och gör något med dem för att omforma idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter i sociala, kulturella eller ekonomiska sammanhang.

(Nutek)

Hållbar utveckling

FN:s definition (Brundtland-kommissionen 1987):

”...en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra förutsättningarna för kommande generationer att tillfredsställa sina behov.”

Agenda 21 (handlingsplanen från FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro 1992) nämner tre dimensioner av hållbar utveckling som alla är lika viktiga:

- ekologiskt (miljömässigt) hållbar utveckling,
- ekonomiskt hållbar utveckling,
- socialt hållbar utveckling

(den sistnämnda innefattar även kulturella aspekter).

(Svenska FN-förbundet)

Indikatorer

Det finns ingen entydig definition av begreppet indikator vare sig nationellt eller internationellt. En indikator kan dock i praktiken uppfattas som den information som mäter eller återspeglar i vilken utsträckning ett mål har uppnåtts eller inte. Indikatorn ska ofta användas för att mäta utveckling/förändring över tiden.

(Kartläggning av uppföljningssystem och indikatorer för kultur och kulturarv i regionalt utvecklingsarbete)

Kultur

Kultur har främst två betydelser; andlig (konstnärlig) odling eller socialt överförda levnads-
mönster; i talspråk är den första betydelsen den vanligare.

Ordet kultur är ett lånord från latinet, cultura av cultus, som betyder odling, och som etymologiskt hör samman med ordet kult. I sin ursprungliga betydelse förekommer det i till exempel bakteriekultur.

Kultur i betydelsen det humanistiska och konstnärligt orienterade kulturbegreppet avser sär-

skilt kvalitativa uttryck av underhållning och konstnärligt relaterat skapande. Kultur i den här meningen kommer närmast frasen andlig odling. Begreppet får en betydelse som ligger nära konstarterna: det kommer närmast att avse vissa genrer av kulturellt skapande; främst litteratur, konst, musik, scenkonst, och film men även formgivning och arkitektur. I begreppet kulturpolitik avses kultur enbart i humanistisk betydelse.

(Wikipedia)

Kulturarv

Kulturarv är ett vidare begrepp än kulturmiljö. Det innefattar inte bara föremål, byggnader och fornlämningar utan också berättelser, traditioner och andra immateriella värden som vi övertar från tidigare generationer.

(Riksantikvarieämbetet)

Kulturmiljö

Kulturmiljön är i princip hela den miljö som har formats av oss människor genom tiderna. Det kan vara alltifrån en enskild plats eller byggnad till hela landskap.

(Riksantikvarieämbetet)

NUTS II

NUTS (Nomenclature of statistical territorial units) är ett gemensamt system inom EU för klassificering av unionens regioner. I Sverige finns åtta NUTS II-regioner.

(SCB)

Region/län/samverkansorgan/självstyrelseorgan

Regionbegreppet kan ha många olika betydelser: geografisk, kulturell eller politisk.

I Sverige ansvarar landstingen och regionerna för uppgifter som är gemensamma för stora geografiska områden och som ofta kräver stora ekonomiska resurser. Landstingens viktigaste uppgift är att sköta hälso- och sjukvården och att stärka regionernas utveckling och tillväxt. Sverige har 18 landsting och dessutom regionerna Skåne och Västra Götaland som är landsting med ett utökat regionalt utvecklingsansvar (självstyrelseorgan). Landstingen har, liksom kommunerna, ett långtgående självstyre som innebär att de kan anpassa sin verksamhet till de lokala och regionala förutsättningarna.

Ett kommunalt samverkansorgan är ett kommunalförbund bildat av samtliga kommuner i ett län där också landstinget kan ingå medan ett självstyrelseorgan har en direktvald politisk församling. Utöver det regionala utvecklingsuppdraget som tagits över från staten har medlemmarna i vissa samverkansorgan valt att flytta över ytterligare uppgifter. Från och med 2008 finns 14 kommunala samverkansorgan och två regionala självstyrelseorgan i landet.

(SKL)

Regionalt tillväxtprogram (RTP)

Regionala tillväxtprogram utarbetas i ett regionalt partnerskap och består av en analys av regionens tillväxtförutsättningar, ett program för hållbar tillväxt ur ett näringslivsperspektiv, samt överenskommelser mellan de aktörer som ska genomföra och finansiera programmet.

(Nutek)

Regionalt utvecklingsprogram (RUP)

I det regionala utvecklingsansvaret hos länsstyrelser, självstyrelseorgan och kommunala samverkansorgan ingår uppgiften att ta fram en strategi för regionens långsiktiga hållbara utveckling, ett så kallat regionalt utvecklingsprogram (RUP).

(Nutek)

En del län kallar sin RUP för regional utvecklingsstrategi eller liknande. Stockholms RUP kallas för RUFSS (Regionalt Utvecklingsprogram För Stockholm).

Det regionala utvecklingsprogrammet ska utgöra en samlad strategi för ett eller flera läns regionala tillväxtarbete. Utvecklingsprogrammet binder samman planeringsprocesser med betydelse för en hållbar regional utveckling och underlättar samverkan mellan länen. Det regionala utvecklingsprogrammet ligger till grund för regionala strukturfondsprogram, territoriella program, regionala tillväxtprogram samt andra relevanta program och insatser.

(Förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete.)

Strukturfondsprogram

Strukturfonderna är EU:s främsta redskap för att utjämna skillnader mellan regionerna och skapa välfärd och utveckling i hela EU. EU:s strukturfonder utgörs av regionalfonden, socialfonden, jordbruksfonden och fiskefonden. Tillsammans syftar de till att öka den ekonomiska och sociala samhörigheten mellan medlemsländerna och är ett viktigt instrument för att minska regionala obalanser och skillnader i ekonomisk utveckling.

I Sverige finns det åtta regionala strukturfondsprogram för ökad konkurrenskraft och sysselsättning. De åtta programområdena ska främja flerlänsamarbete och sektorsamordning på flerlänsnivå. Utgångspunkten för indelningen är de så kallade NUTS II-områdena.

För de olika målen och gemenskapsinitiativen inom strukturfonderna finns nationellt och regionalt samlade programdokument som utarbetas av breda partnerskap. Partnerskapen består av representanter från alla delar av samhället; kommuner, landsting, statliga myndigheter, företag, intresseorganisationer, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, folkrörelser, lokala utvecklingsgrupper, branschorganisationer, universitet med flera.

(Nutek)

Uppföljningssystem

Termen uppföljningssystem indikerar att uppföljningen ska vara systematiserad och inte ad hoc eller av engångskaraktär. De enklaste formerna av uppföljning är den ekonomiska uppföljningen av resursförbrukning och kontrollen av att planerade aktiviteter genomförs. En annan form för uppföljning är resultatuppföljning.

(Kartläggning av uppföljningssystem och indikatorer för kultur och kulturarv i regionalt utvecklingsarbete)

Andra begrepp som används är kvalificerad uppföljning eller processutvärdering (eng. monitoring) och effektutvärdering (eng. impact assessment). Den kvalificerade uppföljningen beskriver hur något har genomförts och svarar på frågan om beslutsfattarens syfte har uppnåtts. Effektutvärderingen beskriver dessutom effekten av en insats.

(Den nya regionala utvecklingspolitiken – Hur följa upp och effektutvärdera?)

Översiktsplan (ÖP)

Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen ha en översiktsplan (ÖP) som omfattar hela kommunens yta. Från och med den 1 januari 2008 gäller vissa ändringar i plan- och bygglagen vilket innebär ett förtydligande av hur en översiktsplan kan ändras genom fördjupningar och tillägg.

Översiktsplanens syfte är att ge vägledning och stöd i beslut om användningen av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras. Översiktsplanen ska redovisa hur kommunen avser att tillgodose riksintressen och miljökvalitetsnormer.

Översiktsplanen är vägledande, såväl när kommunen upprättar detaljplaner och områdesbestämmelser samt prövar bygglov enligt plan- och bygglagen, som när kommunen eller andra myndigheter fattar andra beslut som rör mark- och vattenanvändningen i kommunen. Den är inte juridiskt bindande.

(Boverket)

Övervakningskommitté

Övervakningskommittéerna träffas två gånger om året och har till uppgift att följa och utvärdera strukturfondsprogrammen samt föreslå förbättringar.

Bilaga 3

KULTURSTATISTIK I SAMMANDRAG

Offentliga kulturutgifter 2006, tusental kronor, 2006 års priser

	2006
Stat	9 432 438
Kommun	8 418 999
Landsting/region	2 268 356

Statliga kulturutgifter 2006, tusental kronor, 2006 års priser

	2006
Summa	9 432 438
Kronor per invånare	1 035

Landstingens/regionernas kulturutgifter 2006, länsvis fördelning

	Totalt, tkr	Kr/inv	Procent av landstingens/ regionernas nettokostnad
Stockholms län	239 712	125	0,5
Uppsala län	45 998	144	0,8
Södermanlands län	57 230	218	1,1
Östergötlands län	66 279	159	0,8
Jönköpings län	76 773	232	1,2
Kronobergs län	36 107	201	1,0
Kalmar län	37 705	161	0,8
Gotlands län ¹	-	-	-
Blekinge län	29 205	193	0,9
Skåne län	338 174	285	1,4
Hallands län	44 735	155	0,9
Västra Götalands län	729 596	474	2,4
Värmlands län	66 296	242	1,2
Örebro län	60 772	221	1,1
Västmanlands län	47 932	193	0,9
Dalarnas län	74 568	270	1,3
Gävleborgs län	58 102	211	1,0
Västernorrlands län	75 851	311	1,4
Jämtlands län	42 048	331	1,5
Västerbottens län	66 082	257	1,2
Norrbottnens län	75 191	299	1,4
Riket totalt	2 268 356	249	1,2

1. Redovisas som kommunala utgifter

Källa: Statens kulturråd

Kommunernas kulturutgifter 2006, länsvis fördelning

Län	Totalt, tkr	Kr/inv	Procent av kommunernas nettokostnad
Stockholms län	1 715 035	894	2,0
Uppsala län	224 445	702	1,9
Södermanlands län	247 884	942	2,2
Östergötlands län	383 147	917	2,1
Jönköpings län	267 335	806	2,1
Kronobergs län	160 318	892	2,0
Kalmar län	201 527	862	2,1
Götlands län	67 821	1 184	2,8
Blekinge län	138 561	915	2,6
Skåne län	1 207 328	1 019	2,3
Hallands län	244 672	847	2,1
Västra Götalands län	1 299 264	845	2,1
Värmlands län	232 733	851	2,0
Örebro län	268 577	977	2,3
Västmanlands län	240 190	967	2,2
Dalarnas län	281 103	1 020	2,4
Gävleborgs län	293 714	1 066	2,3
Västernorrlands län	282 119	1 156	2,5
Jämtlands län	108 540	855	1,9
Västerbottens län	310 841	1 207	1,9
Norrbottnens län	243 845	968	2,3
Riket totalt	8 418 999	924	2,2

Källa: Statens kulturråd

REGIONALA STRATEGIER OCH PROGRAM

Strukturfondsprogram

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Stockholm 2007–2013

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Östra Mellansverige 2007–2013

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Småland med öarna 2007–2013

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Sydsverige 2007–2013

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Västsverige 2007–2013

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Norra Mellansverige 2007–2013

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Mellersta Norrland 2007–2013

Regionalt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning i Övre Norrland 2007–2013

Regionala utvecklingsprogram/-strategier

Blekinge Så här skapar Blekinge sin framtid. Regionalt utvecklingsprogram 2006–2013

Dalarna Dalastrategin – Med förenade krafter mot 2016

Halland Halland – bästa livsplatsen. Regional utvecklingsstrategi 2005–2020

Jämtland Regional utvecklingsstrategi för Jämtlands län

Jönköping Ett snabbare, rundare och smartare Jönköpings län. Regionalt utvecklingsprogram (RUP) med sikte på 2020. Utkast/version 0.3, 2007–05–23

Kalmar Regionalt utvecklingsprogram för Kalmar län. RUPEN IV

Kronoberg Mötesplats Södra Småland. Regionalt utvecklingsprogram för Kronobergs län

Norrbottnen Regionalt utvecklingsprogram för hållbar framtid i Norrbotten

Skåne Regionalt utvecklingsprogram för Skåne

Stockholm Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen

Stockholm Vision, mål och strategier för regionens utveckling för ny regional utvecklingsplan (RUF 2010) RTN 2006–0046

Sörmland Den nya Sörmlandsstrategin

Uppsala Uppländsk drivkraft. Regionalt utvecklingsprogram för Uppsala län.

Uppsala Uppländsk drivkraft – Handlingsprogram. Arbetsmaterial

Värmland Strategi för Region Värmland (2003)

Västerbotten Regionalt utvecklingsprogram i Västerbottens län. RUP – en strategi för en hållbar samhällsutveckling

Västernorrland Vision Västernorrland 2010. Strategi för en hållbar utveckling

Västmanland RUP. Regionalt utvecklingsprogram 2007–2020

Västra Götaland Vision Västra Götaland. Det goda livet.

Örebro Regionalt utvecklingsprogram. Örebro – Ett gränslöst län där alla kan växa

Östergötland Östgötaregionen 2020

Regionala kultur-, kulturarvs- och kulturmiljöprogram/-strategier

Blekinge	Nya ansikten. Vår kulturpolitiska strategi
Gotland	Kulturpolitiskt program – arbetsplan
Halland	Kultur i Halland
Halland	Region Hallands Handlingsprogram för kultur – en process åren 2003–2006 > 2020
Jämtland	Kulturprogram för Jämtlands län
Jämtland	Strategi för utveckling av hållbar natur- och kulturturism i Jämtlands län
Kronoberg	Kreativa Kronoberg. Landstinget Kronobergs kulturstrategi 2006–2010
Kronoberg	Med historien in i framtiden – Kulturmiljöstrategi för Kronobergs län 2006–2010
Skåne	Växa med kultur. Region Skånes kulturpolitiska strategi
Uppsala	Konstpolitik, kulturpolitik och kulturplanering – övergripande mål och strategier för landstingets kulturinsatser. 2005
Västerbotten	Nämnden för regional utveckling – riktlinjer och prioriteringar 2007–2009 (Kultur och livsmiljö)
Västerbotten	Västerbotten genom tiderna III. Tillståndsbeskrivning och strategi för kulturmiljöverksamheten i Västerbottens län 2007-2011
Värmland	Underlag till Region Värmlands kulturpolitiska program
Västernorrland	Kulturarv nu
Västernorrland	Kulturpolitisk policy för Landstinget Västernorrland
Västra Götaland	Kulturpolitik för Västra Götaland
Örebro	Program för kulturmiljövård i Örebro län, del 3
Örebro	Kultur i länet. Kulturpolitiskt program för Örebro läns landsting
Östergötland	Regionalt insatsprogram för Östergötland. Kultur 2007–2013

LITTERATUR

2008

Kreativ tillväxt? – En rapport om kreativa näringar i politik och statistik. ITPS 2008
Samverkan för tillväxt. Regionala tillväxtprogrammen 07. Nutek 2007

2007

Förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete. SFS nr 2007:713.
Förhandsbedömning av operativa regionala strukturfondsprogrammen. ITPS 2007
Miljöindikatorer – ett stöd i miljöarbetet. SKL 2007
Regionala tillväxtprogram 2006 – På väg mot ett fokuserat tillväxtarbete. Nutek 2007
Uppföljning av de regionala utvecklingsprogrammen 2007. Nutek 2007
Rent Spel – en bok om hållbar tillväxt på lokal och regional nivå. SKL och Arena för tillväxt 2007
Statliga kulturinsatser 2006 i regionalt perspektiv. Kulturen i siffror 2007/3. Kulturrådet 2007
Tillgänglighet i hela landet. Kulturrådets omvärldsanalys 2006. Kulturrådet 2007

2006

The economy of culture. Study prepared for the European Commission
(Directorate-General for Education and Culture). KEA. 2006
Halvtidsutvärdering av RTP. ITPS 2006
En nationell strategi för regional konkurrenskraft och sysselsättning 2007–2013. Regerings-
kansliet 2006
Nielsen, Tobias, FUNK. En tillväxtmodell för upplevelseindustrin. KK-stiftelsen 2006

2005

Attraktivitet – hur och för vem? Kultur, natur och kulturarv som framgångsfaktorer och intresse-
konflikter. Riksantikvarieämbetet 2005
Kartläggning av uppföljningssystem och indikatorer för kultur och kulturarv i regionalt utveck-
lingsarbete. Riksantikvarieämbetet m.fl. 2005
Kulturen i tillväxtprogrammen – en innehållsredovisning. Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet,
Riksarkivet, Svenska Filminstitutet 2005
Regionalpolitik som tillväxtpolitik. ITPS 2005
Sektor möter region – men hur och var. ITPS 2005

2004

Boendeflyttare och jobbflyttare – orsaker och drivkrafter till nya flyttmönster. ITPS 2004

Den nya regionala utvecklingspolitiken – Hur följa upp och effektutvärdera? ITPS 2004

En samlad tillväxt. ITPS 2004

2003 och tidigare

Bokslut för scenkonst. Statens kulturråd 2003

Kulturmiljön i den regionala utvecklingen – en fallstudierapport. Riksantikvarieämbetet 2002

Kulturarvet som resurs för regional utveckling – en kunskapsöversikt. Riksantikvarieämbetet
2002

Plats, drivkraft, samhällsprocess – vad gör kulturarvet till en resurs för hållbar regional utveckling?
Riksantikvarieämbetet 2003

